

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Erik Lindberg

**Regler i ABL för att styra den
aktiebolagsrättsliga firmateckningsrätten.
En analys för aktieägare i fåmansaktiebolag**

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Henrik Norinder

Termin för examen: VT 2013

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Introduktion	5
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Metod och material	6
1.4 Avgränsningar	7
1.5 Disposition och upplägg	8
2 FIRMATECKNING GENOM AKTIEBOLAGETS ORGAN	10
2.1 Inledande om aktiebolagets organ	10
2.2 Verkställande direktörens firmateckningsrätt	11
2.3 Avtal i bolagets namn före registrering	17
2.4 Aktieägarens möjlighet att påverka organens handlingsutrumme	18
3 SÄRSKILD FIRMATECKNARE	22
3.1 Att företräda bolaget och teckna firma som särskild firmatecknare	22
3.2 Befogenhet och behörighet för särskild firmatecknare	23
3.3 Uppdrag givet genom ställning – ofullständigt om ställningsfullmakt ²⁵	
3.4 Aktieägarens möjlighet att påverka organens handlingsutrumme	26
4 HUR ETT AKTIEÄGARAVTAL KAN PÅVERKA FIRMATECKNINGSRÄTTEN ENLIGT SVENSK RÄTT	28
4.1 Aktieägaravtalets användningsområden	28
4.2 Bolagsrättslig verkan	29
4.3 Reglera bolagets ledning genom aktieägaravtal	30
5 RÄTTSEKONOMI FÖR AKTIEBOLAGET	32
5.1 Inledande om aktiebolagets relation till ekonomisk effektivitet	32
5.2 Informationsassymmetrier	32
5.3 Agentkostnader	34
5.4 Transaktionskostnader	34

5.5	Hur ABL skapar ekonomisk effektivitet	35
5.6	Sammanfattande slutsats	39
6	ANALYS	40
6.1	Inledande om analysen	40
6.2	De lege lata – gällande rätt.	40
6.3	De lege ferenda	45
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	47
	Offentligt tryck	47
	Litteratur	47
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	50
7	BILAGA A	51

Summary

In this essay, the reader receives a presentation of the legal tools, which shareholders in closely held companies could use to ensure that the company is represented according to the rules of the Swedish Company Act. The author, has through its interest in entrepreneurship, small business and start-up ventures wanted to focus on how the shareholders of such closely held companies may use company law in order to achieve effective governance. The purpose of the paper is to show how the preferential representation may be affected by rules in the Articles of Association and the General Meeting as well as by regulation in a shareholder agreement. The law is further analyzed from the perspective of economic efficiency.

The essay concludes that the shareholders' ability to influence the preferential representation to some extent mainly is limited to how the board of directors is chosen. However, some regulations may be included in the articles of association or through a General Meeting decision, which limits the ability to represent the company or enables certain influence in the board. However some of these regulations wont affect the a third party in good faith.

As a shareholder agreement lacks corporate legal effect, it is important that a majority of the directors is a party to the agreement, then in a collision between Articles of Association and the shareholders agreement so gives the doctrine the shareholder agreement prevail.

Finally, the paper concludes that the current version of the Swedish Company Act is not meeting the needs of close companies. The existence of shareholder agreements shows that Swedish Company Act is not sufficient in order to minimize agency problems. The shareholders must instead conduct a separate agreement that results in new transactional costs. The legislature ought from an idea of economic efficiency consider a separate legislation for close companies or a new type of company, which allows the shareholders to regulate the representation in the articles of association.

Sammanfattning

I föreliggande uppsats får läsaren en redogörelse för vilka juridiska regler aktieägare i fåmansbolag kan använda för att säkerställa en för bolaget lämplig firmateckningsrätt enligt gällande regler i Aktiebolagslagen. Uppsatsförfattaren, har genom sitt intresse för entreprenörskap, småföretagande och uppstartsverksamhet velat fokusera på hur aktieägare i aktiebolag med få aktieägare kan använda aktiebolagsrätten för att uppnå en lämplig och anpassad styrning. Syftet med föreliggande uppsats är att utreda vilka möjligheter ABL ger till aktieägare i fåmansbolag att reglera hur firman tecknas enligt reglerna i ABL. Gällande rätt analyseras vidare utifrån ett perspektiv om ekonomisk effektivitet för att uppnå en avtalsstruktur med minimerade transaktions- och agentkostnader.

Uppsatsen kommer fram till att aktieägarnas möjlighet till att påverka rätten att teckna bolagets firma i någon mån framförallt är begränsad till hur styrelsen utformas. Vissa inskränkningar kan göras hur företaget företräds genom lydelse i bolagsordningen eller genom stämmobeslut, vilka begränsas rätten att teckna firman eller ger utökat inflytande i styrelsen.

Eftersom aktieägaravtal saknar bolagsrättslig verkan är det viktigt att en majoritet av styrelseledamöterna är part i avtalet, då vid en kollision mellan ABL och aktieägaravtalet så talar doktrinen för att aktieägaravtalet ges företräde.

Ur ett rättsekonomiskt perspektiv kommer uppsatsen fram till att nuvarande lydelse av ABL inte tillgodoser behoven i fåmansaktiebolag. Slutsatsen motiveras genom att förekomsten av aktieägaravtal tyder på att reglerna i ABL inte är tillräckliga för att reglera aktieägarnas mellanhavanden så att agent-principal problematiken minimeras. Aktieägarna måste i stället särreglera avvikelser i avtalen vilket ger uppkomst till transaktionskostnader. Jag anser därför att lagstiftaren ur en tanke om ekonomisk effektivitet borde överväga en separat lagstiftning för fåmansaktiebolag alternativt en ny bolagsform som gör att aktieägarna i större utsträckning kan reglera hur bolagets firma tecknas i styrningsdokumenten motsvarande bolagsordningen.

Förord

Att påstå att jag alltid varit intresserad av entreprenörskap är en överdrift. Jag har dock alltid varit intresserad av skapande och att utmana suboptimering. Jag själv har försökt optimera min studietid genom att ta för mig av buffén av möten, kunskap och upplevelser Lund erbjuder. Utöver Sveriges främsta juristutbildning så har jag botaniserat bland utbildningar på EHL och LTH med i huvudsak utbildningsschizofreniska förtecken. Delvis har också ambitionen varit att skapa ett från akademien sprunget perfekt personligt entreprenöriellt verktyg. Det har fått mig att komma till insikten att Juristutbildningen är mer än väl lämpad och fullt tillräckligt akademisk bas för en prospektiv entreprenör.

Om jag får välja kunskaper relevanta i ett uppstartsskede så väljer jag alla gånger följande:

Anställa en person:	Organisation ☐	alt.	Arbetsrätt ☒
Bygga varumärke:	Marknadsföring ☐	alt.	Immaterialrätt ☒
Undvika kriser & tvist:	Management ☐	alt.	Avtalsrätt ☒
Räkenskaper & skatt:	Redovisning ☒	alt.	Skatterätt ☐
Relation med investerare:	Finansiering ☐	alt.	Aktiebolagsrätt ☒

Du måste således inte bli affärsjurist för att hitta ekonomi eller entreprenörskap i juridiken.

Tack till:

Henrik Norinder	<i>för ypperlig individanpassad handledning,</i>
Mamma & Pappa	<i>för arv och miljö,</i>
Linnea Gustafsson	<i>för korrekturläsning och privat hejarklack,</i>
Karin & Gustav Lindberg	<i>för bråk och syskonkärlek,</i>
Ragnar Petersson	<i>för studietidens bästa radarpartnerskap,</i>
Juridiska Föreningen	<i>för att ni finns,</i>
Doluşpexet	<i>för att ni överlever,</i>
Pontus Malmqvist	<i>för att du gjorde Doluş reinkarnationsfilm, gratis,</i>
Arkivariesällskapet	<i>för att aldrig har så få, gjort så lite,</i>
Arez Said	<i>för Sveriges bästa salladsentreprenör,</i>
Zlatan Ibrahimović	<i>för att du visar att vara sig själv alltid lönar sig.</i>
Daniel Andersson	<i>för lång och trogen tjänst.</i>

Inte tack till:

Modern fotboll	<i>för att vi ska bevara 51 % regeln inom svensk idrott. Hur mycket jag än älskar aktiebolaget som associationsform så hör den inte hemma som huvudorganisation för den svenska klubbfotbollen,</i>
Tidningen Lundagård	<i>för att jag inte gillar Rupert Murdoch media,</i>
Jantelagen (1933:01) ¹	<i>för du gör oss lite, lite tråkigare.</i>

---

¹ Definitionen Jantelagen återfinns i Aksel Sandemose i boken En flykting korsar sitt

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:558)
ABL 1975	Aktiebolagslag (1975:1385)
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
BL	Lag (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag
HD	Högsta Domstolen
JT	Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet
NJA	Nytt juridiskt arkiv (avdelning I)
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk juristtidning
VD	Verkställande Direktör

1 Inledning

1.1 Introduktion

Aktiebolaget är en associationsform vilken används både av gigantiska börsnoterade bolag med flera tusen aktieägare och för den lilla firman med en eller ett fåtal aktieägare. Den gemensamma nämnaren för alla svenska aktiebolag är Aktiebolagslagen (2005:558)² som sätter ett gemensamt legalt ramverk för både publika och privata bolag. ABL ger genom sina regler en legal rätt att teckna bolagets firma till styrelsen, den för ABL särreglerade särskilda firmatecknaren och till den Verkställande Direktören³. Vidare uppställer ABL en tydlig hierarki mellan de tre interna bolagsorganen; stämman, styrelsen och VD, något som får betydelse för inom vilken behörighet styrelsen och VD får rättshandla. Till skillnad mot reglerna för de avtalsbaserade associationsformerna där delägarna blir personligt ansvariga för bolagets rättshandlande så är många av reglerna om firmateckningsrätt genom organ tvingande vilket tar sitt uttryck genom att ABL skiljer mellan ägande och kontroll.⁴ De genom ABL potentiella aktualiserade reglerna för firmateckning är sammantaget styrelsen, VD och den särskilda firmatecknaren. Det gäller många gånger att skraddarsy en smidig maktbalans mellan ägarna utifrån föreskrifter i bolagsordning eller genom avtal mellan aktieägarna för att komplettera ABL:s i övriga ”mekaniska normer”.⁵ Frågan är hur aktieägare kan uppnå en sådan maktbalans inom området för firmateckningsrätten?

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande uppsats är att utreda vilka möjligheter ABL och reglering via aktieägaravtal ger till aktieägare i fåmansbolag att reglera hur firman tecknas enligt reglerna i ABL.

För att uppnå syftet ska öljande frågeställningar besvaras:

- Hur kan ägare av ett fåmansaktiebolag styra hur aktiebolagets firma tecknas genom stämmobeslut och bolagsordning?

---

² I det följande ABL.

³ I det följande VD.

⁴ Johansson, *Svensk associationsrätt i huvuddrag*, 2011, s. 251.

⁵ Sandström, 2010, s. 19. Här måste Du skriva en korrekt källnotering med bokens titel, se noten ovan.

- Kan ägare av fåmansaktiebolag genom aktieägaravtal styra hur bolagets firma tecknas och i så fall hur?
- Hur väl lämpad är gällande aktiebolagslagstiftning för att aktieägare i fåmansaktiebolag ska kunna reglera hur firman tecknas ur ett perspektiv om ekonomisk effektivitet?

1.3 Metod och material

1.3.1 Rättsdogmatisk metod

Uppsatsen är skriven enligt rättsdogmatisk metod, även kallad klassisk juridisk metod. Rättsdogmatiken innebär att rättskällorna för ett givet rättssystem studeras och kategoriseras i ett system om huvudregler och undantag.⁶ För svensk rätt innebär det i följande ordning lagtext, praxis och doktrin.⁷ Slutligen ska den rättsdogmatiska metoden resultera i en redovisning av gällande rätt, vilket i uppsatsen sker i kapitel 6.⁸ Uppsatsen innehåller även ett kapitel⁹ om ekonomisk effektivitet. Kapitlet resulterar inte i en andra juridisk metod, utan är ett stödjande verktyg till grund för analysen om gällande rätt enligt den tredje frågeställningen.

1.3.2 Uppsatsens material

Utgångspunkten för den här uppsatsen är en aktiebolagsrättslig infallsvinkel av rätten att teckna firma för ett aktiebolag enligt regler i ABL. Stommen av materialet är därför inhämtat från de typiska rättskällorna för den svenska aktiebolagsrätten, följaktligen lagtext, både 2005 års lag och 1975 års lag, förarbeten till de båda lagarna, praxis och doktrin.¹⁰ Doktrinen uppställer starka gemensamma beröringspunkter mellan den inom ABL relevanta organhandlandet och reglerna om fullmakt, särskilt ställningsfullmakt, varför rättsutredningen kan påbjuda poänger till frågeställningen från den avtalsrättsliga doktrinen.¹¹ Samtliga avtalsrättsliga poänger blir däremot helt sekundära i förhållande till den aktiebolagsrättsliga perspektiv, vilket delvis förklarar en mindre diversifierat utbud av doktrin om fullmaktsläran.

---

⁶ Peczenik, 2005, s. 249.

⁷ Bertiz et al, s. 28.

⁸ Peczenik, 1995, s. 312.

⁹ Se kapitel 5.

¹⁰ Sandström, 2010, s. 30.

¹¹ Adlercreutz, s. 161.

Slutligen är det svårt att analysera aktiebolagsrättens normer utan inflytande av ekonomiska forskningsrön.¹² Per Samuelsson skrev i en artikel i SvJT följande:

*“Med tanke på att ekonomisk och juridisk forskning i allt högre grad ställer samma frågor kring aktiebolaget blir det allt svårare att hävda rättsvetenskapens autonomi.”*¹³

I den här uppsatsen tar det sig ett starkast uttryck genom i Kapitel 5 där läsaren ges en grundläggande introduktion till rättsekonomisk forskning samt i viss mån även i analysen avseende tredje frågeställningen.¹⁴

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen förutsätter att läsaren har en grundläggande förståelse för den svenska aktiebolagsrätten. Uppsatsen behandlar inte noterade aktiebolag, eftersom kraven på noterade bolag är annorlunda än för onoterade bolag. När aktiebolag benämns inom ramen för den juridiska analysen så är det med utgångspunkt ett fåmansaktiebolag. I alla andra fall kommer aktiebolaget att anges så som ett *publikt aktiebolag* alternativt *privata aktiebolag*. De särskilda lagrummen för publika aktiebolag kan nämnas perifert i den löpande analysen eller diskussionsavsnittet för att bidra med aktiebolagsinterna jämförelser mellan de olika typerna av aktiebolag.

Styrelseledamöternas och VD:s lojalitetsplikt nämns endast perifert och är inte föremål för någon närmare rättsutredning. Det samma får sägas gälla jävsproblematik och den aktiebolagsrättsliga generalklausulen. Inte heller minoritetsskyddsregler och skadeståndsreglerna i 29 kapitlet ABL behandlas i någon vidare utsträckning. Bestämmelserna har absolut en inverkan på de yttre gränserna när det gäller vilka rättshandlingar som företrädarna får företa

Med fåmansaktiebolag menas inom ramen för den här uppsatsen ett aktiebolag med ett fåtal aktieägare. Valet av fåmansaktiebolag är en utveckling av termen fåmansbolag som återfinns i doktrinen.¹⁵ Termen som egentligen är skatteteknisk enligt definition i skattelagstiftningen motiveras

---

¹² Bergström & Samuelsson, 2009, s. 17 2st.

¹³ Samuelsson, *Om rättsekonominns uppkomst och inverkan på den aktiebolagsrättsliga forskningen*, SvJT, 1997, s. 528.

¹⁴ Där Roland Coases artikel *The nature of the firm* ofta är framträdande, se t.ex. Dahlman et al, s. 103, Bergström & Samuelsson s. 37 och Svernlöv, s. 101.

¹⁵ Se exempelvis Sandström, 2010, s. 56.

som tilltalande för att beskriva ett aktiebolag med fåtalet ägare.¹⁶ Uppsatsförfattaren har, eftersom uppsatsen uteslutande fokuserar på aktiebolag, valt att använda sig av samma terminologi med ändringen till att på de flesta ställen skriva fåmansaktiebolag.

1.5 Disposition

1.5.1 Hur besvarar frågeställningen i de olika kapitlen

Organen vilka kan företräda aktiebolaget presenteras i kapitel 2. Kapitlet bidrar med en deskriptiv redogörelse för de grundläggande reglerna för verkställande direktörs och styrelsens firmateckningsrätt. Presentationen följs av aktieägarnas möjlighet att påverka just de organens rätt att teckna firman. Den särskilda firmatecknaren, som inte är ett bolagsorgan, behandlas separat i kapitel 3. Andra personer inom ett aktiebolag, exempelvis mellanchefer, kan på grund av den ställningsfullmakt som tjänsten medför, ha rätt att teckna bolagets firma.¹⁷ Ställningsfullmakten behandlas dock ytligt i kapitel 3 med motiveringen att den särskilda firmatecknaren inte sällan får sin befogenhet från ett visst uppdrag såsom exempelvis en tjänst, varom mer utförligt i kapitlet.

Presentationen över aktieägaravtalet som fenomen sker ytligt i kapitel 4 varefter den senare delen av kapitlet fokuserar på om och hur rätten att teckna firman kan regleras och påverkas genom avtalet.

För att kunna göra bedömning om hur gällande rätt som sådan tillgodoser behoven för aktieägarna i fåmansbolag så har kapitel 5 i den här uppsatsen tillkommit. Kapitlet diskuterar relevanta kostnadsteorier inom och utom aktiebolaget, samt aktiebolagets karaktäristik.

1.5.2 Disposition kapitel för kapitel

Kapitel 1 | Inledning, Uppsatsen inleds med en övergripande bakgrundsbeskrivning. Här presenteras uppsatsens syfte och frågeställningar samt metod, avgränsningar och disposition.

Kapitel 2 | Företrädesrätt enligt ABL, kapitlet inleder med att beskriva de två bolagsorganen med firmateckningsrätt, VD och Styrelse. Därefter

---

¹⁶ Sandström, 2010, s. 56 fotnot 2.

¹⁷ Nerep & Samuelsson, *Karnovs djupa kommentarer till ABL*, 37.1.

beskrivs stämmans och aktieägarnas möjlighet att påverka de två övriga organen avseende styrning av rätten att teckna firman.

Kapitel 3 | Den särskilda firmatecknaren, kapitlet presenterar den särskilda firmatecknaren samt redogör för hur stämmans och aktieägarnas möjlighet att påverka hur den särskilda firmatecknaren tecknar firman.

Kapitel 4 | Aktieägaravtalet, här beskrivs och problematiseras hur ett aktieägaravtal kan ge möjlighet för aktieägare att påverka hur aktiebolaget tecknar sin firma.

Kapitel 5 | Rättsekonomi för aktiebolaget, det femte kapitlet ger en kort introduktion till rättsekonomi för aktiebolag.

Kapitel 6 | Analys, analysavsnittet presenterar en *de lege lata*, gällande rätt avsnitt utifrån vad som framkommit i uppsatsens löpande analys. Uppsatsförfattaren genomför även en *de lege ferenda* diskussion för att diskutera alternativa regleringar.¹⁸

---

¹⁸ I Bilaga A presenteras en sammanställning av de rättsliga verktygen för att reglera firmateckningsrätten för aktieägare i fåmansbolag.

2 Firmateckning genom aktiebolagets organ

2.1 Inledande om aktiebolagets organ

Ett grundläggande paradigm för aktiebolaget som associationsform är att stämman är aktiebolagets högsta beslutande organ och styrelsen har ansvar för bolagets organisation.¹⁹ Det är dock inte ovanligt att aktieägare måste överlåta stora delar av sin kontroll till styrelsen vilken kan fatta operativa beslut på ett effektivt vis.²⁰ Organens uppdelning avseende förvaltning och företrädande framgår av nedanstående figur:

	Förvaltning, beslut eller befogenhet	Företrädande, verkställighet eller behörighet
Stämman	Högsta beslutande organ	-
Styrelsen	Näst högsta beslutande organ	Högsta verkställande organ
VD	Organ för löpande beslut	Organ för löpande verkställighet

Figur 1. Uppdelning mellan bolagsorganen. Källa: Torsten Sandström, 2010, s. 173.

De generella behörighetsreglerna för organen framgår av 8:35-39 ABL. Några övriga grundläggande förutsättningar för att en person ska kunna företräda ett aktiebolag är att vederbörande person enligt lag eller författning eller genom förordnande av behörigt organ är bemyndigad till att företräda bolaget.²¹ Rolf Dotevall menar dock på att en person kan få uppdraget som styrelseledamot eller VD genom konkludent handlande, något som med störst sannolikhet kan inträffa i mindre bolag med ett fåtal aktieägare som också är aktiva i bolaget.²² Med undantag för mycket små företag med en aktieägare som fyller alla funktioner i bolaget så företräds bolaget oftast av en VD eller särskild firmatecknare.²³

---

¹⁹ Bergström & Samuelsson, s. 91.

²⁰ Bergström & Samuelsson, s. 91.

²¹ Johansson, s. 257.

²² Dotevall, 2008, s. 50.

²³ Johansson, s. 255.

2.2 Verkställande direktörens firmateckningsrätt

2.2.1 Inledande om organet

Onoterade aktiebolag har ingen skyldighet att utse en VD, däremot har varje aktiebolag den rättigheten enligt 8:28 ABL.²⁴ Den verkställande direktören har en lagreglerad firmateckningsrätt enligt 8:36 ABL. Den här firmateckningsrätten är begränsad till den kompetens som är given enligt paragrafen om den löpande förvaltningen i 8:29 ABL.²⁵ 8:36 ABL behandlar uteslutande den rätt att företräda bolaget som ges via ABL och inte den utökande rätt som kan ges om VD:n dessutom är firmatecknare.²⁶ VD anses vidare ha ett syssemannalikt förhållande till aktiebolaget och VD:ns agerande i övrigt ska främja bolagets intressen.²⁷

2.2.2 Den löpande förvaltningen 8:29 ABL

Enligt 8:29 ABL ska VD sköta den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar. Den löpande förvaltningen är definierad motsatsvis och inkluderar allt som inte med hänsyn till omfattning och arten av bolagets verksamhet är av ovanligt slag eller av större betydelse.²⁸ Vägledande rättsfall är HD:s dom NJA 1958 s. 186 där en VD för en biografsalong ingick ett omfattande avtal om att ge ensamrätt till motparten att visa reklam i fem år. Högst Domstolen ansåg ej att giltigt avtal förelåg, beslutet ansågs vara av så stor angelägenhet att det ej ingick i den löpande förvaltningen eller att styrelsen gett VD:n bemyndigande att företa rättshandlingen.²⁹

I en senare dom NJA 1968 s. 375 avhandlas huruvida muntliga utfästelser av fastighetsaktiebolaget Hötorgets VD om bestämmande av hyra var bindande för fastighetsaktiebolaget gentemot hyresgästen Aniara. Detta framgår av följande citat från HD:s domskäl:

“Med hänsyn till det anförda kan det icke anses ha fallit inom ramen för den förvaltning av Hötorgets angelägenheter, som H ägt handha såsom verkställande direktör, att ingå överenskommelse av den art Aniara

---

²⁴ Bergström och Samuelsson, 2012, s. 106 ff.

²⁵ Andersson et al, del I, 8:76.

²⁶ Andersson et al, del I, 8:76, se även kapitel 4.

²⁷ Samuelson, Karnov, 586.

²⁸ Andersson et al, del I, 8:65.

²⁹ NJA 1958 s. 186.

*åberopat i målet. Vivel borde, särskilt på grund av innehållet i de skriftliga avtalen, ha insett detta.*³⁰

Domstolen fastställde att det muntliga avtal som Aniara hade försökt göra gällande hade behandlat en sådan hyressänkning som var föremål för tvisten, men att VD:n överskridit den löpande förvaltningen när vederbörande ingått avtalet. Motparten, Aniara, borde ha insett detta genom att det skriftliga avtalets innehåll.³¹

Slutligen är det så kallade Merchant fallet (NJA 1995 s. 437) framträdande avseende bedömning av löpande förvaltningens räckvidd. Företaget förvaltade aktier och VD:n hade ingått avtal om förvärv värdepapper till en så pass stor summa att det ej ansetts ligga inom den löpande förvaltningen och att motparten borde ha insett detta.³² VD:n i det aktuella bolaget var dessutom bemyndigad som särskild firmatecknare. Rättsfallets relevans för bedömningen av den särskilda firmatecknarens befogenhet behandlas vidare under kapitel 4.

Av prop. 1975:103 framgår det följande:

*“Verkställande direktören skall också leda driften av bolagets rörelse. Han har att direkt eller indirekt utöva tillsyn över bolagets befattningshavare. De för driften erforderliga åtgärderna faller i allmänhet inom löpande förvaltning.”*³³

VD:n ska enligt 8:29 § 2 st. ABL följa styrelsens riktlinjer och anvisningar. VD:n är således underordnad styrelsen och vederbörandes bestämmanderätt över den löpande förvaltningen upphör om och när styrelsen träder in.³⁴ Samtidigt får inte styrelsen ingripa i den löpande förvaltningen så att VD:ns roll som bolagsorgan i praktiken blir verkningslös.³⁵

Även om regeln i 8:29 ABL avser en organbehörighet så har den i litteraturen behandlats som en variant av ställningsfullmakt.³⁶ Nerep och Samuelsson menar att även om mycket fokus handlar om rättshandlingens grad av sällsynthet och betydelse för det specifika aktiebolaget så får även ett beaktande av ovanligheten för samma rättshandling för aktiebolag i

---

³⁰ NJA 1968 s. 375.

³¹ NJA 1968 s. 375.

³² NJA 1995 s. 437, s. 445.

³³ Prop. 1975:103 s. 375.

³⁴ Andersson et al, Del I, 8:66.

³⁵ Prop. 1975:103 s. 374.

³⁶ Adlercreutz & Gorton, s. 203.

allmänhet en betydelse för bedömningen.³⁷ Ur det senare perspektivet ska den löpande förvaltningen tolkas som att den avgränsas till vad som kan sägas utgöra en sedvana i näringslivet om vilka rättshandlingar en VD kan teckna firman för.³⁸

Ola Åhman begränsar tolkningsutrymmet betydligt snävare och menar att den löpande förvaltningen avgränsar sig så att rättshandlingens ”vanlighet” för det aktuella bolaget blir vägledande.³⁹ Nerep och Samuelsson kommenterar Åhmans ståndpunkt att en sådan bolagsspecifik syn på den löpande förvaltningen får svårigheter och ansluter sig inte vidare till Åhmans tolkning.⁴⁰ Oavsett hur stor omfattningen eller ovanligheten är på rättshandlingen så anser Adlercreutz och Gorton att VD:s och ställningsfullmaktens likheter blivit alltmer åtskilda, bland annat eftersom ondtröende motpart numera ändå kan få rätt när VD överträder sin befogenhet.⁴¹

Om VD rättshandlar utanför den löpande förvaltningen är rättshandlingen endast ogiltig om bolaget kan visa att tredje man var i ond tro.⁴² Vidare kan VD:s befogenhet inskränkas genom anställnings- eller uppdragsavtal.⁴³ Vid uppkomsten av nödsituationer som hotar att skada aktiebolaget så kan VD:s möjlighet att vidta åtgärder utanför den löpande förvaltningen öka genom regeln i 8:29 ABL. Sådana brådskande åtgärder kan endast företas om styrelsemöte ej kan inväntas med risk för betydande skada för aktiebolaget.⁴⁴ Rolf Skog menar att regeln till trots så blir det vanskligt för tredje man att avgöra huruvida VD:n rättshandlar inom ramen för vad som är nödvändigt sett till nödsituationen.⁴⁵ Enligt Svante Johansson torde det dessutom vara vanligt att VD fått bemyndigande att ensam teckna firman av styrelsen.⁴⁶

Huvudregeln angående andra stycket första meningen i 8:42 ABL är att ondtröende tredje man inte kan göra avtal gällande om VD överskridit befogenhetsinskränkning som följer av lag, exempelvis jäv.⁴⁷ Andersson et al skriver att en annan situation är om tredje man är i ond tro huruvida VD

---

³⁷ Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 29.2.

³⁸ Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 29.2.

³⁹ Åhman, s. 569.

⁴⁰ Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 29.2.

⁴¹ Adlercreutz & Gorton, s. 203.

⁴² Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 29.1.

⁴³ Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 29.1.

⁴⁴ Samuelsson, Karnov, 587.

⁴⁵ Skog, s. 191.

⁴⁶ Johansson, s. 256.

⁴⁷ Andersson et al, 8:92.

överskrider *instruktioner* från styrelse, exempelvis styrelsebeslut om att sälja fastighet till visst pris.⁴⁸ Andersson et al beskriver två situationer då en VD som överträder sin befogenhet kan binda bolaget till ondetroende tredje man, nämligen om VD:n I) överträder befogenhet till följd av verksamhetsföremålet eller annan föreskrift i bolagsordningen och II) överträder föreskrifter från överordnat organ.⁴⁹ Föreskrifter kan vara t.ex. instruktioner om villkor för en försäljning av viss egendom.⁵⁰

2.2.3 Styrelsens firmateckningsrätt

Styrelsen är i princip obegränsad att företa rättshandlingar inom bolagets verksamhet och syfte enligt 8:35 ABL, så länge besluten inte inkräktar på stämmans exklusiva kompetens. Styrelsen är beslutsför om mer än hälften av ledamöterna närvarar enligt 8 kap. 21 § ABL. Det är avgjort genom praxis att en beslutsför styrelse alltid har firmateckningsrätt.⁵¹ Samtliga styrelseledamöters närvaro är dock ej nödvändig för att styrelsen ska kunna företräda bolaget.⁵²

Fattar styrelsen ett majoritetsbeslut om ingående av avtal för bolaget, kan majoriteten representera bolaget vid avtalets ingående.⁵³ Vidare innebär 8:35 2 st. ABL att handlingar som enligt ABL ska undertecknas av styrelsen måste skrivas under av minst hälften av styrelseledamöterna. Detta kan i praktiken innebära att en styrelseledamot i egenskap av vågmästare har möjlighet att stoppa ett redan taget beslut genom att vägra att underteckna rättshandlingen gentemot tredje man.⁵⁴

För beslutsförhet för ett aktiebolag vars styrelse består av två ordinarie ledamöter och en suppleant, krävs det att suppleanten inträder i avgående ledamots ställe för att beslutsförhet ska uppnås.⁵⁵ Aktiebolagets styrelse ses genom lydelsens i 8:35 § ABL traditionellt sett som ett kollektivt organ som rättshandlar med tredje man som grupp och inte som individer.⁵⁶ Det framgår av NJA 2005 s. 729 att om styrelsen iakttagit principen om

---

⁴⁸ Andersson et al, 8:93.

⁴⁹ Andersson et al, 8:93.

⁵⁰ Andersson et al, 8:94.

⁵¹ NJA 2005 s. 729.

⁵² Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 29.1.

⁵³ Prop. 1975:103 s. 380.

⁵⁴ Hemström, s. 113.

⁵⁵ Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 35.1.

⁵⁶ Stattin, s. 43 fotnot 105.

suppleanters inträdande istället för ordinarie ledamot, så är en tvåmannastyrelse beslutsför endast genom ordförande.⁵⁷

Stattin anser att NJA 2005 s. 729 kan sägas frångå idén om styrelsen som kollektivt organ då ordföranden ansågs kunna teckna firman ensam till följd av sin utslagsröst.⁵⁸ Vidare går det att utläsa av NJA 1997 s. 168 att två enskilda styrelseledamöter ej på egen hand har rätt att överklaga beslut genom vilket bolaget hade försatts i konkurs.⁵⁹ Tredje man bör alltid, om inte bolaget representeras av fulltalig styrelse, begära protokollutdrag så att tredje man vet att vederbörande rättshandlar med en beslutsför styrelse.⁶⁰

Styrelsen tecknar firman som kollektiv enligt den löpande förvaltningen oavsett om VD utsetts eller ej.⁶¹ Styrelsen kan dock ej återkalla den kompetens som givits till VD:n genom lag, annat än genom att avsätta honom.⁶² Om styrelsen handlar utöver den behörighet som tillerkänns enligt ABL är inte aktiebolaget bundet enligt 8:42 1 st. ABL. Bestämmelsen innebär att styrelsen inte på egen hand kan förpliktiga aktiebolaget att företa sådana rättshandlingar som ligger på överordnat organs, stämmans, exklusiva kompetens.⁶³ Slutligen kan tredje man ej göra gällande rättshandling ingången med behörig styrelse, men som har klara förbudsregler i ABL.⁶⁴

En aspekt om tredje mans goda tro är att om styrelsen överträder sin befogenhet så gäller inte rättshandlingen mot aktiebolaget om tredje man insåg eller bort insett befogenhetsöverskridandet, 8:42 2 st. ABL. Två exempel på sådana befogenhetsöverskridanden är jävsregeln i 8:23 ABL och generalklausulen i 8:41 ABL.⁶⁵ EU:s publicitetsdirektiv har inneburit att endast i lag beskrivna behörighetsinskränkningar får åberopas mot tredje man.⁶⁶ Avslutningsvis är regeln i 8:23 är ett exempel på en utvidgad jävsregel som förbjuder så kallad självkontrahering, när styrelseledamot eller VD ingår avtal med part där vederbörande är firmatecknare.⁶⁷

2.2.4 Styrelsens möjlighet att delegera

---

⁵⁷ Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 35.1.

⁵⁸ Stattin, s. 43 ff.

⁵⁹ NJA 1997 s. 168, s. 170.

⁶⁰ Andersson et al, Del I, 8:73.

⁶¹ Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 35.1.

⁶² Skog, s. 191.

⁶³ Hemström, s. 113

⁶⁴ Hemström, s. 113.

⁶⁵ Hemström, s. 113.

⁶⁶ Prop. 1993/94:196 s. 123 f.

⁶⁷ Dotevall, 2008, s. 167.

firmateckningsrätten

Eftersom styrelsen utser VD så är det av relevans att lyfta fram att VD:s mandattid enligt 8:33 ABL varar från dess att ansökan om registrering inkom till Bolagsverket till dess att ny ansökan inkom eller till den tidpunkt som står angivet i ansökan. Det förekommer att styrelsen utfärdar fullmakter, vilka på avtalsrättslig väg möjliggör tecknandet av firma gentemot tredje man.⁶⁸

Det ska även nämnas att i 1975 års aktiebolagslag så tillfördes en regel som förbjöd att styrelsens ansvar och tillsynsarbete kunde överlåtas till annan.⁶⁹ Bestämmelsen har idag ersatt med 8:4 ABL som stadgar att om en delegation av styrelsens uppgifter sker så ska styrelsen fortlöpande kontrollera att delegationen efterlevs.⁷⁰ Avseende fullmakt framgår det av HD:s avgörande NJA 2012 s. 328 att fullmaktens giltighet upphör att gälla när aktiebolag träder i likvidation och likvidator är utsedd.⁷¹

Styrelsen har också möjlighet att bemyndiga bolagets VD att vidta förvaltningsåtgärder som vanligtvis hamnar utanför för den löpande förvaltningen.⁷² Möjligheten får dock inte brukas så att styrelsen inte längre kan fullgöra sina uppgifter som överordnat ledningsorgan i förhållande till VD:n. Det får till följd att styrelsen inte kan delegera ansvaret för frågor som hör till styrelsens exklusiva kompetens.⁷³ Det är dock möjligt för styrelsen att överföra viss bestämmanderätt till exempelvis VD. Sålunda torde styrelsen när det gäller en mycket stor affär kunna ge VD:n i uppdrag att förhandla för bolagets räkning och inom vissa gränser avgöra pris och andra villkor.⁷⁴

2.2.5 Styrelseordförandes firmateckningsrätt

Består styrelsen av endast två personer har den person som är ordförande rätt att ensam företräda aktiebolaget och teckna dess firma.⁷⁵ Det här framgår av NJA 2005 s. 729 där frågan om ordförandes utslagsröst i 8:22 ABL får en praktisk effekt på ordförandes rätt att företräda aktiebolaget i en styrelse som består av två personer.

---

⁶⁸ Hemström, s. 111.

⁶⁹ Hemström, s. 111.

⁷⁰ Hemström, s. 111.

⁷¹ NJA 2012 s. 328, s. 333.

⁷² Prop 1997/98:99 s 79.

⁷³ Prop 1997/98:99 s 79.

⁷⁴ Prop 1997/98:99 s 79.

⁷⁵ Sandström, 2010, s.226.

Enligt 8:17 ABL ska styrelsens ordförande leda styrelsens arbete och bevaka att styrelsen fullgör sitt uppdrag. 8:4-7 ABL reglerar styrelsens uppgifter och utgör en ledning för ordföranden. Det ankommer på ordföranden enligt 8:18 ABL att kalla till sammanträden vid behov och att se till att det vid styrelsemöte ges möjlighet för samtliga ledamöter att närvara och ha ett tillräckligt beslutsunderlag för att fatta beslut. Vill aktiebolaget ha en mer detaljerad beskrivning av ordförandes roll går det att ta upp i arbetsordning enligt 8:6 ABL.

2.3 Avtal i bolagets namn före registrering

I uppstartsfasen av ett aktiebolag där aktieägarna själva är aktiva i bolaget kan det vara av intresse att se hur bundenhet mot tredje man skiljer sig gentemot ett fullt registrerat aktiebolag. Ett aktiebolag blir ett bolag i lagens bemärkelse redan vid undertecknandet av stiftelseurkunden.⁷⁶ Ställningen som juridisk person får dock aktiebolaget först vid registrering enligt 2:4 ABL.⁷⁷

Regeln som aktualiseras när ett oregistrerat aktiebolag rättshandlar är 2:26 ABL vilken säger att den eller de som handlar å bolagets vägnar, innan det registrerats, blir solidariskt bundna och ansvariga för rättshandlingen.⁷⁸ Tredjemansskyddet i 2:26 ABL går så pass långt att även de personer som deltagit i beslut om åtgärd gentemot tredje man blir solidariskt ansvariga för rättshandlingen.⁷⁹ Det innebär i praktiken att även styrelsen blir ansvarig för rättshandlingen.⁸⁰ Enligt Skog så vill lagstiftaren sätta press på styrelsen att verka för en registrering och ha en begränsad rörelse i bolaget innan registrering skett. Således är lagrummet självreglerande för en begränsad styrning av bolaget innan registrering.⁸¹

Regeln om personligt ansvar för rättshandlande innan registrering av aktiebolaget är konstruerad på så sätt att när registreringen väl är genomförd så övergår ansvaret från personerna till aktiebolaget som då har blivit en egen juridisk person.⁸² Regeln blir dock endast tillämplig om förpliktelsen följer av stiftelseurkunden eller om personen som företagit rättshandlingen

---

⁷⁶ Skog, s. 32.

⁷⁷ Skog, s. 32.

⁷⁸ Skog, s. 33.

⁷⁹ Skog, s. 33.

⁸⁰ Skog, s. 33.

⁸¹ Skog, s. 33.

⁸² Skog, s. 33 och Lehrberg, s. 111.

vid registrering skulle haft behörighet att teckna bolagets firma.⁸³ Det vill säga styrelsen, VD eller särskild firmatecknare, något som exkluderar stiftare eller aktieägare som inte samtidigt innehar någon av ovanstående positioner.⁸⁴

Slutligen finns det ytterligare undantag från att registreringsmomentet gör att aktiebolaget övertar ansvar för rättshandlingen gentemot tredje man. Av 2:27 ABL följer det att tredje man som upptäcker att vederbörande slutit avtal med ett oregistrerat aktiebolag, i tron om att aktiebolaget varit registrerat, får rätten att frånträda avtalet om vederbörande visat att denne var i god tro. Emellertid måste sådan invändning mot avtalets giltighet ske innan bolaget registreras.⁸⁵ Ett andra undantag är att trots att tredje man kände till det oregistrerade förhållandet så kan vederbörande frånträda avtalet om registrering inte söks i tid eller om ansökan avskrivs alternativt avslås.⁸⁶ Aktieägare som deltog i beslut kan bli personligt ansvarig för beslut tagna på den konstituerande stämman och alltså före registrering.⁸⁷

2.4 Aktieägarens möjlighet att påverka organens handlingsutrumme

2.4.1 Stämmobeslut

Stämman kan ej teckna aktiebolagets firma utan det tillfaller endast styrelsen och eventuell VD.⁸⁸ Det är ägarna som på stämman väljer styrelsen enligt 8:8 ABL. Styrelsen har även möjlighet att kalla till extrainsatt stämma för visst ärende enligt 7:13 ABL.

Om stämman tar ett beslut om inskränkningar i något avseende om styrelsens rätt att bemyndiga firmatecknare så blir det en instruktion till styrelsen vilken inte kan göras gällande mot tredje man, oavsett god tro.⁸⁹ En begränsning avseende stämmans kompetens är att tredje man inte kan göra gällande rättshandlingar ingångna med aktiebolagets firmatecknare som inkräktar på stämmans exklusiva kompetens.⁹⁰

---

⁸³ Skog, s. 33.

⁸⁴ Lehrberg, s. 101.

⁸⁵ Skog, s. 33.

⁸⁶ Skog, s. 34.

⁸⁷ Lehrberg, s. 102.

⁸⁸ Andersson et al, Del I, 8:73.

⁸⁹ Johansson, s. 255.

⁹⁰ Johansson, s. 259.

Att utse VD och särskild firmatecknare ligger inom styrelsens kompetens och aktieägare kan ej med ett stämmodirektiv till styrelsens tvinga ledamöterna att välja en viss person till VD.⁹¹

Tredje man kan ej genom avtal med firmatecknare förplikta aktiebolaget att exempelvis ändra eller inte ändra bolagsordningen.⁹² Makten i ett aktiebolag kan utövas av en aktieägare med relativt få aktier, skälet är aktier med olika höga röstetal. En aktieägare som genom ett innehav av röststarka aktier kan ges möjlighet att i större utsträckning välja vem som ska representera aktiebolaget.⁹³ Från tiden före 1948, då 1944 års aktiebolagslag blev gällande, finns det aktiebolag med förhållandet 1000:1 i röstetal, idag accepterar ABL förhållanden upp till 10:1.⁹⁴

Majoritetskravet är enligt 7:40 40 ABL vid andra beslut än val satt till majoritet om minst hälften av de avgivna rösterna. Enligt andra stycket så är bestämmelsen undantagen annat majoritetskrav i ABL eller bolagsordningen. Det betyder att aktieägare kan föreskriva i bolagsordningen om ett strängare krav än det ABL uppställer. En sådan ändring kan endast ske i skärpande riktning.⁹⁵

2.4.2 Regleringar i bolagsordningen

Bolagsordningen jämte ABL styr aktiebolagets förehavanden.⁹⁶ Aktieägare kan i bolagsordningen tillföra lydelse om att endast styrelseledamöter får utses till VD.⁹⁷ En sådan person kan inte lämna sin post som styrelseledamot och samtidigt behålla posten som VD då det skulle strida mot bolagsordningen.⁹⁸ Vidare går det också att i bolagsordningen föreskriva att en extern person som utses till VD automatiskt upptages som styrelseledamot.⁹⁹

För ändringar av bolagsordningen gäller 7:42 ABL som uppställer ett krav om två tredjedelar av de angivna rösterna. Bolagsordningen kan avseende den här aspekten innehålla krav om högre majoritetskrav.¹⁰⁰ I bolagsordningen får det vidare föreskrivas att styrelseledamot tillsätts av

---

⁹¹ Sandström, 2010, s. 227.

⁹² Prop. 1993/94:196 s. 168.

⁹³ Hemström, s. 97.

⁹⁴ Hemström, s.97.

⁹⁵ Andersson, et al, Del I, 7:83.

⁹⁶ Sandström, 2010, s. 19.

⁹⁷ Skog, s. 185.

⁹⁸ Skog, s. 185.

⁹⁹ Skog s. 186.

¹⁰⁰ Andersson, et al, Del I, 7:83.

annan än stämman enligt 8:8 ABL.¹⁰¹ Johansson anser att VD eller revisor rimligtvis måste var undantagna den här möjligheten.¹⁰² Inte heller styrelse eller styrelseledamot får lov att utse styrelseledamöter. Ordförande utses av styrelsen om inte stämman beslutar om annat eller om annat står angivet i bolagsordningen.¹⁰³ EU:s publicitetsdirektiv¹⁰⁴ har inneburit att bolaget inte har något godtrosskydd dels vad gäller överträdelser av bolagets verksamhetsföremål och dels andra överträdelser av bestämmelser i bolagsordningen eller som beslutats av överordnat organ.¹⁰⁵

Det finns en möjlighet att föreskriva i bolagsordningen att för vissa beslut så krävs en enhällig styrelse.¹⁰⁶ Märk väl att enligt artikel 9 i första bolagsdirektivet kan inte sådana begränsningar göras gällande mot tredje man.¹⁰⁷ Om det införs bestämmelse i bolagsordningen angående firmateckningsrätt för VD så har den ingen verkan, utan det är uteslutande styrelsen som kan företa ett sådant beslut.¹⁰⁸

2.4.3 Aktieägarens rätt till insyn

I fåmansbolag, med högst 10 aktieägare, ges aktieägarna utöver den upplysningsplikt som ges till styrelsen genom 7:32 och 33 ABL, en utökad rätt att få insyn i aktiebolags räkenskaper och handlingar genom 7:36 ABL. Enligt Bergström och Samuelsson är gränsen mellan enskilda aktieägare och bolagsledningen i fåmansaktiebolag mer flytande.¹⁰⁹ Av detta skäl anser författarna att en utökad insynsrätt möjligen kan vara motiverad.¹¹⁰

Den utökade insynsrätten för aktieägare i fåmansaktiebolag är inte begränsad till att beslutas om vid en bolagsstämma utan kan utövas närhelst en aktieägare finner så påkallat.¹¹¹ Lagrummet möts av viss skepticism från Bergström och Samuelsson. De gör en relevant reflektion av hur lagrummet ger fåmansaktiebolaget fler karaktärsdrag av en personassociation än ett aktiebolag med ett mer spritt ägande, där bolaget uteslutande ska behandlas

---

¹⁰¹ Kristiansson & Skog, s. 357. Johansson, s. 119.

¹⁰² Johansson, s. 119.

¹⁰³ Johansson s. 119.

¹⁰⁴ Publicitetsdirektivet (68/151/EEG).

¹⁰⁵ Hemström, s. 113.

¹⁰⁶ Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 35.1.

¹⁰⁷ Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 35.1. här måste Du ange primärkällan.

¹⁰⁸ Andersson et al, del I, 8:76.

¹⁰⁹ Bergström & Samuelsson, s. 90.

¹¹⁰ Bergström & Samuelsson, s. 90.

¹¹¹ Prop. 1997/98:99 s. 118.

som en kapitalassociation.¹¹² Vidare problematiserar Bergström och Samuelsson i vad mån en ej i styrelsen representerad aktieägare kan föra skadeståndstalan mot beslut, vars bakgrund vederbörande tog del av genom upplysningsreglerna i 7:36 innan beslutet fattades? Genomfördes? Enligt Bergström och Samuelsson har aktieägarna i realiteten minskat sina utsikter för att göra påföljder gällande.¹¹³

---

¹¹² Bergström & Samuelsson, s. 90.

¹¹³ Bergström & Samuelsson, s. 90.

3 Särskild firmatecknare

Här ska Du nog inleda med en underrubrik

Om tredje man ska kunna utföra en kontroll av styrelseledamöternas rätt att teckna bolagets firma, måste vederbörande ha tillgång till bolagsregistret, bolagsordningen, protokoll från styrelsesammanträdet och eventuellt uppgifter om jäviga styrelseledamöter.¹¹⁴ För att uppnå en mer praktisk ordning kan bolagets firma tecknas av en särskild firmatecknare.¹¹⁵ Ett aktiebolags firma måste som bekant tecknas av firmatecknare vilket är en följd av lagens regler och i stor utsträckning en praktisk lösning till problemet om att företräda en av en eller flera delägars avskilda förmögenhetsmassa.¹¹⁶

3.1 Att företräda bolaget och teckna firma som särskild firmatecknare

Reglerna om den särskilda firmatecknaren finns i 8:37 ABL. Det framgår av första stycket att det är styrelsen som *bemyndigar*, styrelseledamot, VD eller någon annan att företräda bolaget och teckna dess firma. Det är fastslaget genom praxis att ett sådant bemyndigande som den särskilda firmatecknaren utgör är personligt.¹¹⁷ Firmateckningsrätten överförs inte till suppleant vilken inträder i den bemyndigades ställe eller till person som efter avgång ersätter den bemyndigade.¹¹⁸

Firmateckningsrätten kan vara enskild eller kollektiv, vilket bestäms av styrelsen enligt 8:39 ABL. En föreskrift om kollektiv firmateckningsrätt måste registreras för att få verkan mot tredje man.¹¹⁹

Att bemyndigandet av styrelseledamot att teckna bolagets firma är personligt får en effekt på reglerna om styrelsesuppleanter. Suppleant till styrelseledamot eller styrelseledamot som utses i den bemyndigades ställe

---

¹¹⁴ Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 35.1.

¹¹⁵ Nerep & Samuelsson, Karnovs djupa kommentarer till ABL, 35.1.

¹¹⁶ Stattin, s. 43.

¹¹⁷ RÅ 1950 s. 39.

¹¹⁸ RÅ 1950 s. 39.

¹¹⁹ Andersson et al, del I, 8:81.

får ej rätt att teckna firman för bolaget.¹²⁰ Undantaget är om en ensam styrelseledamot frånträder sin post.¹²¹

I andra stycket stadgas det att ”Minst en av dem som bemyndigas att företräda bolaget och teckna dess firma skall vara bosatt inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet...” Undantaget från lagrummet är om Bolagsverket ger sitt medgivande. I det fall aktiebolaget endast har en firmatecknare, måste vederbörande vara bosatt inom EES-området.¹²² I övriga fall stadgar 8:37 2 st. ABL att 31, 32 och 34 §§ gäller för särskilda firmatecknare som inte är styrelseledamot eller VD

Tredje stycket ger styrelsen en rätt att när som helst återkalla ett bemyndigande enligt första stycket. Återkallas bemyndigande ska det anmälas till Bolagsverket, se 36 §.

3.2 Befogenhet och behörighet för särskild firmatecknare

Utses särskild firmatecknare har denne, om inte annat sägs, samma behörighet som styrelsen att binda bolaget.¹²³ Någon befogenhet uppkommer inte genom att en person blir bemyndigad som särskild firmatecknare.¹²⁴ Den särskilda firmatecknaren har inte i egenskap av firmatecknare någon beslutanderätt eller förvaltningsrätt i aktiebolaget.¹²⁵ Motsatsvis utesluter det inte att en person som är särskild firmatecknare kan bära dessa rätter från annan ställning eller uppdrag.¹²⁶ När den särskilda firmatecknaren utövar sin firmateckningsrätt får vederbörande person antas ha fått en befattning eller ett uppdrag från behörigt organ.¹²⁷

I det redan avhandlande NJA 1995 s. 437 fann HD att en VD som innehaft ett bemyndigande som särskild firmatecknare inte fått en vidare befogenhet än den som ges från den löpande förvaltningen.¹²⁸ I rättsfallet hade inte heller VD:n av styrelsen meddelats något särskilt uppdrag att företa rättshandlingen vilken var föremål för tvisten.¹²⁹ Sammanfattat innebär

---

¹²⁰ Svernlöv, s. 165.

¹²¹ NJA 1994 s. 664.

¹²² Prop. 1992/93:68 s. 58 ff.

¹²³ Samuelsson, Karnov, 8:37 605.

¹²⁴ Johansson, s. 265.

¹²⁵ Andersson et al, Del I, 8:77.

¹²⁶ Andersson et al, Del I, 8:77, motsatsvis.

¹²⁷ Andersson et al, Del I, 8:77.

¹²⁸ NJA 1995 s. 437, s.445.

¹²⁹ NJA 1995 s. 437, s.445.

rättsfallet att befogenhet uppkommer för den särskilda firmatecknaren först när instruktion getts från överordnat organ för uppdrag att företa viss rättshandling eller när en sådan befattning som förknippas med en befogenhet av att företa rättshandlingar av visst slag är för handen.¹³⁰ Firmateckningsrätten kan även begränsas så att den endast får avse rättshandlingar av visst slag. En sådan begränsning kan dock inte registreras och är därför verkningslös mot tredje man.¹³¹ Andersson et al menar att om aktiebolaget vill minska behörigheten hos en firmatecknare så ter sig en fullmakt som betydligt lämpligare.¹³²

Regeln i 8:42 2st. ABL om att ont troende tredje man är skyddad mot befogenhetsöverskridande gäller inte för rättshandlingar ingångna av den särskilda firmatecknaren.¹³³ Anledningen till det är att den särskilda firmatecknaren inte är ett bolagsorgan.¹³⁴ Stattin ställer sig frågade till om det finns något rationellt skäl till att risken i högre grad ska drabba tredje man vid rättshandlande med särskild firmatecknare än med styrelse och verkställande direktör, särskilt med tanke på att bemyndigande ofta sker från samma personkrets.¹³⁵ Stattin ställer sig vidare kritisk till att då en särskild firmatecknare inte är att betrakta som ett bolagsorgan, varför företrädarformen ska ingå andra mening i en paragraf om bolagsordningskompetens.¹³⁶

Stattin ställer också frågan om en särskild firmatecknare som agerar på uppdrag av något av organen ska det fortfarande bedömas på samma vis?¹³⁷ Skog menar att huvudregeln om ogiltigt för en rättshandling företagen av en befogenhetsöverskridande firmatecknare gäller ej om det visar sig att motparten insett eller bort insett överskridande skett.¹³⁸ Något som enligt Skog kan vara för handen om en särskild firmatecknare överskridit sina instruktioner givna av styrelsen.¹³⁹

Om instruktioner givna av styrelsen angående affärsuppörelser så argumenterar Sandström för att sådan befogenhet för den särskilde

---

¹³⁰ NJA 1995 s. 437.

¹³¹ Anderson et al, Del I, 8:81.

¹³² Anderson et al, Del I, 8:81.

¹³³ Hemström. s. 127.

¹³⁴ Åhman, s. 304.

¹³⁵ Stattin, s. 74 ff.

¹³⁶ Stattin, s. 75.

¹³⁷ Stattin, s. 75.

¹³⁸ Skog, s. 193.

¹³⁹ Skog, s. 193.

firmatecknaren borde regleras med lydelse i ABL.¹⁴⁰ Andersson går ett steg längre och föreslår att undantagen i 8:42 andra meningen andra st. ABL ska tas bort så att ond tro hos tredje man även kan binda bolaget när särskild firmatecknare går utöver befogenhets inskränkningar från bolagsordning eller instruktioner från överordnat organ.¹⁴¹ Anderssons argument bygger på att firmateckningsrätten som den särskilda firmatecknaren baseras på registreras, vilket skiljer sig mot exempelvis fullmaktsreglerna.¹⁴² Både Andersson och Sandström lyfter fram att ett starkare omsättningsskydd borde motivera en större möjlighet för bundenhet även för rättshandlande med tredje man.¹⁴³

Avslutningsvis kan godtroende tredje man binda bolaget även om den särskilda firmatecknaren saknar sådant uppdrag beskrivet under 3.1.¹⁴⁴ För att uppdraget ska bli förutsägbart så blir den särskilde firmatecknaren beroende av en uppdragsbeskrivning från ett bolagsorgan för att kunna ges en tydlig befogenhet.¹⁴⁵

3.3 Uppdrag givet genom ställning – ofullständigt om ställningsfullmakt

Reglerna om firmatecknare ansluter sig i vissa delar till principerna om fullmakt.¹⁴⁶ Särskild firmatecknare har inte någon i lag fastställd kompetens och får därigenom vissa likheter med vanlig fullmäktige i avtalslagen.¹⁴⁷ Om ställningsfullmakten framgår det av HD:s praxis att person som innehar viss befattning som givits av bolaget, har ställningsfullmakt med behörighet att företa rättshandlingar för vad som anses brukligt för befattningen.¹⁴⁸ Fullmakten uppkommer inte i ställningsfullmaktsfallet genom en viljeförklaring från en fullmaktsgivare utan av en ställning som fullmäktigen innehar till följd av ett avtal med en huvudman. Ställningsfullmakten presenteras genom 10:2 AvtL:

”Där någon såsom anställd i annans tjänst eller eljest i följd av avtal med annan intager en ställning, varmed enligt lag eller sedvänja följer viss

---

¹⁴⁰ Sandström, 2002/03 s. 107 ff.

¹⁴¹ Andersson, 2001/02, s.768ff.

¹⁴² Andersson, 2001/02, s.768ff.

¹⁴³ Sandström, 2002/03 s. 106 ff och Andersson, 2001/02, s.771f.

¹⁴⁴ Andersson et al, Del I, 8:77.

¹⁴⁵ Åhman, s. 304.

¹⁴⁶ Johansson, 2011, s. 253.

¹⁴⁷ Stattin, s. 74.

¹⁴⁸ NJA 1990 s. 591.

behörighet att handla å dennes vägnar, anses han hava fullmakt att företaga rättshandlingar, som falla inom gränserna för denna behörighet.”

Exempel på avtal som resulterar i sådan ställning är vanligen regelrätta anställningsavtal och/eller uppdragsavtal. Om en huvudman placerar en person i sådan ställning så får vederbörande finna sig att i bli bunden av personens rättshandlande om det sker inom ramen för vad som anses vara sedvanligt för ställningen.¹⁴⁹ Anställer en VD en mellanchefer, där det sett till sedvana är brukligt att företa rättshandling av visst slag får VD:n således finna sig i att aktiebolaget blir bundet. Brukligheten varierar mellan branscher och ställningens karaktär. Enligt Adlercreutz finns det ingen undersökningsplikt för tredje man. Vidare anser författaren att tämligen högra krav på ond tro måste ställas avseende inskränkta befogenheter för fullmäktigen till följd av instruktioner från huvudmannen.¹⁵⁰ Ställningsfullmakten blir således en fråga om en ”*legal behörighet knuten till en situation av viss beskaffenhet*”.¹⁵¹ Behörigheten bestäms av faktorer utanför huvudmannens kontroll och inskränker huvudmannens möjlighet att variera behörigheten efter sin egen subjektiva nivå av lämplig avgränsning.¹⁵²

Enligt Adlercreutz har ställningsfullmakten stora likheter med de associationsrättsliga organbehörigheter och framhåller fullmaktstypen som ett praktiskt arrangemang för att underlätta organisation och omsättningen. Ställningsfullmakten återkallas enligt 15 AvtL genom att fullmäktigen avlägsnas från tjänst eller ställning.

3.4 Aktieägarens möjlighet att påverka organens handlingsutrumme

3.4.1 Stämmobeslut

Enligt Andersson et al borde stämman kunna ta beslut om begräsningar i firmateckningsrätten avseende kollektiv firmateckningsrätt.¹⁵³ En sådan begräsning har dock ingen verkan mot tredje man så länge det inte kommit till uttryck i styrelsens bemyndigande och registrerats i aktiebolagsregistret.¹⁵⁴ Stämmodirektiv kan ej heller meddelas till styrelsen

---

¹⁴⁹ Adlercreutz s. 192 ff.

¹⁵⁰ Adlercreutz, s. 193.

¹⁵¹ Adlercreutz, s. 193.

¹⁵² Adlercreutz, s. 193.

¹⁵³ Andersson et al, Del I, 8:81.

¹⁵⁴ Andersson et al, Del I, 8:81

för bemyndigande av viss person till särskild firmatecknare enligt 8:37 4 st. ABL motsatsvis.¹⁵⁵

3.4.2 Regleringar i bolagsordningen

Som framgår av 8:37 4 st. ABL så kan bolagsordningen föreskriva ett förbud för styrelsen att utse en särskild firmatecknare. Vidare kan bolagsordningen innehålla krav om att särskild firmateckning endast får ske som kollektiv firmateckningsrätt.¹⁵⁶ Sådan inskränkning har dock ingen inverkan på tredje man om det inte framgår av styrelsens bemyndigande och upptagits i aktiebolagsregistret.¹⁵⁷ Bolagsordningen kan föreskriva att bemyndiganden av särskild firmatecknare endast kan ske av styrelseledamot eller att firmateckning måste ske två i förening.¹⁵⁸ Sådana lydelse i bolagsordningen om kollektiv firmateckning är inte giltiga mot tredje man, men registreringsmyndigheten bör se till så att sådana bestämmelser iakttagits när ansökan om registrering av firmatecknare sker.¹⁵⁹

Endast bestämmelser om kollektiv firmateckningsrätt kan registreras vilket får en betydelse för tredje mans goda tro.¹⁶⁰ Sandström skriver att en kvalificerad inskränkning blir verksam om den meddelas till ondtröende tredje man.¹⁶¹

---

¹⁵⁵ Sandström, 2010, s. 227.

¹⁵⁶ Prop. 1997/98:99 s. 227.

¹⁵⁷ Andersson et al, Del I, 8:81.

¹⁵⁸ Prop. 1997/98:99 s. 227

¹⁵⁹ Johansson, 2011, s. 255.

¹⁶⁰ Johansson, 2011, s. 255.

¹⁶¹ Sandström, 2009, s. 61.

4 Hur ett aktieägaravtal kan påverka firmateckningsrätten enligt svensk rätt

4.1 Aktieägaravtalets användningsområden

Behovet av aktieägaravtalet är sprunget av att bolagsordningen är begränsad till vad som kan regleras i dokumentet.¹⁶² Det följer inte av ABL någon skyldighet för aktieägare att vara lojal mot bolaget och det kan inte heller regleras i bolagsordningen.¹⁶³ Inte sällan vill aktieägarna genom aktieägaravtalet uppnå egna preferenser som ett komplement eller förstärkning till ABL:s skydd.¹⁶⁴ Aktieägaravtalet är i grunden ett avtalsbaserat, enkelt bolag, med syftet att fungera som instrument för kontroll av aktiebolag.¹⁶⁵ Aktieägaravtalet används ofta för att förplikta en aktieägare att verka enligt ett för avtalsparterna gemensamt ändamål.¹⁶⁶ Användningsområdena kan röra t.ex. förköp av aktier, utlösande av aktieägare och reglera fördelning av poster i styrelsen.¹⁶⁷ En av fördelarna med att reglera mellanhavanden mellan aktieägarna är att det på så vis går att undvika den publicitet som följer av att bolagsordningen registreras.¹⁶⁸

Påföljden, eller verkan, av att inte följa avtalsbestämmelserna är oftast skadestånd eller vite av något slag.¹⁶⁹ Dotevall skriver att vid kollision mellan aktieägarbestämmelse och aktieägaravtalet med lydelse i bolagsordningen så har den senare i huvudregel företräde.¹⁷⁰ Undantaget enligt Dotevall är om aktieägaravtalet omfattar så många aktieägare så de har möjlighet att ändra bolagsordningen på stämman.¹⁷¹

---

¹⁶² Lindskog, 2011, s.1

¹⁶³ Sandström, 2010, s. 21.

¹⁶⁴ Arvidsson, Ny Juridik, 4:10 s. 42, s. 44.

¹⁶⁵ Sandström, 2006, s. 40.

¹⁶⁶ Dotevall, 2009, s. 27.

¹⁶⁷ Sund, Lars-Göran, *Skydd av ägarpositioner i familjeägda små och medelstora aktiebolag*, 2008 s. 134.

¹⁶⁸ Sund, s. 134.

¹⁶⁹ Lindskog, 2010, s. 886.

¹⁷⁰ Dotevall, 2009, s. 154.

¹⁷¹ Dotevall, 2009, s. 154.

Förarbetena till ABL uppställer ingen tanke om ett hinder för aktieägarna att träffa avtal om överlåtelsebegränsningar:

*“Aktieägarna är emellertid oförhindrade att träffa avtal sinsemellan om att aktier inte får överlätas eller att aktier får överlätas enbart på visst sätt. Avtal av detta slag har dock ingen verkan mot bolaget.”*¹⁷²

Arvidsson nyanserar bilden av aktieägarna som en extern investerare och aktiebolaget som kapitalassociation med att aktieägarna oftast har stora preferenser om hur bolaget sköts,¹⁷³ intressen som inte tillgodoses av aktiebolagslagen.¹⁷⁴

4.2 Bolagsrättslig verkan

Aktieägaravtalet ger i normalfallet ingen bolagsrättslig verkan.¹⁷⁵ Omvänt medför aktiebolagsrätten indirekta begränsningar i avtalsfriheten. Parterna kan exempelvis inte i ett avtal komma överens om att arbetstagarrepresentant inte får ingå i styrelsen när ABL ger vederbörande den här rätten.¹⁷⁶ Arvidsson diskuterar problemen med aktiebolagsrättens immunitet mot avtal och öppnar upp för möjligheten att i vissa hänseenden låta aktieägaravtalet få en bolagsrättslig verkan.¹⁷⁷ Utgångspunkten är att aktieägaravtalet inte har någon direkt bolagsrättslig verkan.¹⁷⁸ Reglerna om aktiebolag ger ej utrymme för aktiebolagsrättslig verkan för de saker som normalt ett aktieägaravtal behandlar, därav försöker parterna kompensera med avtalsrättslig lösning.¹⁷⁹

Inte heller aktieägaravtal beträffande hur en styrelseledamot ska agera får en bolagsrättslig verkan.¹⁸⁰ Enligt Bergström och Samuelsson samt Niklas Arvidsson är det oförenligt med aktiebolaget som associationsform att tillåta särreglering genom avtal av ledningens förvaltning.¹⁸¹

---

¹⁷² Prop. 2004/05:85 s. 551.

¹⁷³ Arvidsson, Ny Juridik, 4:10 s. 42, s. 44.

¹⁷⁴ Arvidsson, Ny Juridik, 4:10 s. 42, s. 44.

¹⁷⁵ Prop. 2004/05:85 s. 551, se även Lindskog, 2010, s. 886.

¹⁷⁶ Ramberg & Ramberg, s. 89.

¹⁷⁷ Arvidsson, 279ff.

¹⁷⁸ Lindskog, 2010, s. 886 fotnot 26.

¹⁷⁹ Lindskog, 2010, s. 886 fotnot 27.

¹⁸⁰ Lindskog, 2010, s. 887.

¹⁸¹ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 183 och Arvidsson, 2010, s. 286.

4.3 Reglera bolagets ledning genom aktieägaravtal

Aktieägaravtalsklausuler som begränsar företagsledningens befogenhet är ofta av relevans för fåmansbolag.¹⁸² De behörigheter som ges till styrelse och VD genom ABL blir det vanskligt för aktieägare att avtala kring då de leder till ogiltighet gentemot tredje man.¹⁸³ Frågan är om aktieägaravtalet även är överksamhet parter mellan? Kansmark & Roos menar att bestämmelser i aktieägaravtalet vilka står i strid med obligatorisk lagstiftning eller bolagsordningen skulle vara en nullitet.¹⁸⁴ Lindskog menar att så inte med ”nödvändighet” behöver vara fallet, utgångspunkten är att sådan nullitet inte är fallet.¹⁸⁵ Om en part i strid med klausul i ett aktieägaravtal genomdriver en rättighet given av ABL till minoriteten, bör han enligt Lindskog normalt bli skadeståndsskyldig mot övriga parter.¹⁸⁶

Frånsett begränsningar i ABL eller annan tillämplig tvingande lag ges aktieägare full avtalsrättslig frihet att avtala om vilka personer som ska ingå i styrelsen.¹⁸⁷ Det här kan vara särskilt intressant för minoritetsaktieägare som vill säkerställa en plats i styrelsen.¹⁸⁸ Arvidsson menar att vid förändrat aktieinnehav mellan parterna, utan uttrycklig klausul i avtalet om att justera maktbalansen, så ska klausul om tillsättning av styrelseledamöter presumeras ha syftet att bibehållas.¹⁸⁹ Ramberg ställer sig tveksam till den här presumptionen och hänvisar istället till avtalstolkning.¹⁹⁰ Om ett aktieägaravtal har en klausul där det står att vissa personer skall ingå i en styrelse så kan det vara svårt att dra gränsen mellan klausulen som ett redan taget beslut eller en förpliktelse att rösta enligt avtalet.¹⁹¹ Ett avtal om en röstbindning är enligt Lindskog så pass okomplicerad att exekutiv fullgörelse bör vara möjlig.¹⁹²

Det är särskilt lämpligt att reglera hur ordförande tillsätts i aktiebolag där aktieägarna har hälften av rösterna vardera, eftersom ordförande får en

---

¹⁸² Bergström & Samuelsson, 2012, s. 183.

¹⁸³ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 183.

¹⁸⁴ Kansmark & Roos, s. 33.

¹⁸⁵ Lindskog, 2010, s. 886 fotnot 26.

¹⁸⁶ Lindskog, 2010, s. 886 fotnot 26.

¹⁸⁷ Ramberg & Ramberg, s. 89.

¹⁸⁸ Ramberg & Ramberg, s. 89.

¹⁸⁹ Arvidsson, s. 71.

¹⁹⁰ Ramberg & Ramberg, s. 90.

¹⁹¹ Lindskog, 2010, s. 886 fotnot 28.

¹⁹² Lindskog, 2010, s. 886 fotnot 28.

utslagsröst.¹⁹³ Ett stående förslag är att låta de båda aktieägarna vartannat å ta rollen som ordförande.¹⁹⁴ Ramberg skriver att en annan lösning att komma rätt med maktbalansen kan vara att den ena ledamoten ges rätt att utse styrelseordförande och den andra den verkställande direktören. Problemet är, som bekant, att utse och avsätta verkställande direktör tillhör styrelsens exklusiva kompetens och reglering om tillsättande av VD får inte bolagsrättslig verkan.¹⁹⁵ Ett tydligt kollisionsproblem som visar svårigheten med att avtala om hur styrelseledamöter bör agera är kollisionen mellan plikten att se till bolagets bästa och att fullfölja avtalet, när de här intressena står mot varandra.¹⁹⁶

Lindskog resonerar som så att en handling enligt bolagets bästa som förhindrar fullgörelse enligt aktieägaravtal inte binder bolagsmannen till aktieägaravtalet om det förhindrar vederbörande bolagsman att fullgöra sin plikt mot bolaget.¹⁹⁷ Däremot anser Lindskog att det är rimligt att anta styrelseledamoten får en upplysningsplikt om att avtalet inte går att följa.¹⁹⁸

---

¹⁹³ Ramberg & Ramberg, s. 91.

¹⁹⁴ Ramberg & Ramberg, s. 91.

¹⁹⁵ Ramberg & Ramberg, s. 91.

¹⁹⁶ Lindskog, 2010, s. 887.

¹⁹⁷ Lindskog, 2010, s. 887.

¹⁹⁸ Lindskog, 2010, s. 887.

5 Rättsekonomi för aktiebolaget

5.1 Inledande om aktiebolagets relation till ekonomisk effektivitet

För att förstå effektivitet i bolag bör de vanligaste organisationsproblemen för ett aktiebolag diskuteras. En av de vanligaste konflikterna för ett aktiebolags organisation är sprungen ur uppdelningen mellan bolagets ledning och aktieägare.¹⁹⁹ Uppdelningen ger ett behov av delegation vilket får effekten att ledningen tillskansar sig privat information, ej synlig för ägarna, om bolagets verksamhet.²⁰⁰ För att förklara problemen kommer kapitlet i det följande redogöra för *agent- och transaktionskostnaderna*.²⁰¹

5.2 Informationsassymmetrier

En typisk situation som inom ekonomisk teori som beskriver asymmetrisk information är vid ett köp där säljaren på förhand har mer och bättre information om produkten, eller att säljaren har bättre kunskap om sin betalningsförmåga.²⁰² Informationsasymmetrier kan även uppstå i ett bolag när någon person, ska utföra ett uppdrag åt en huvudman.²⁰³ De ökade kostnaderna till följd av de olika situationerna som kan uppstå brukar benämnas genom termerna *adverse selection* och *moral hazard*.²⁰⁴

5.2.1 Adverse Selection

Adverse selection, ungefär *negativt urval*, är en term som förklarar svårigheten att konkretisera villkor för uppdraget när parterna har olika mängd information.²⁰⁵ Termen härstammar från försäkringslitteraturen där försäkringstagaren har bättre information än försäkringsgivaren om hur sannolikt det är att vederbörande utsätter sig för den risk som är föremål för försäkringen.²⁰⁶ Lösningen blir olika kompenserade åtgärder, såsom

---

¹⁹⁹ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 28.

²⁰⁰ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 28.

²⁰¹ Sandström, 2010, s. 25.

²⁰² Dahlman et al, s. 86.

²⁰³ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 28.

²⁰⁴ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 28.

²⁰⁵ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 28.

²⁰⁶ Bergström & Samuelsson, 2012 s. 29.

försäkringarnas premiesystem eller undersökningar, åtgärder vilka blir resurskrävande i jämförelse om alla parter hade haft adekvat information.²⁰⁷ För personer som aspirerar på poster i företagsledningar kan förmågan att visa upp tidigare goda resultat minska adverse selection problemen.²⁰⁸

5.2.2 Moral Hazard

Moral Hazard härstammar också från försäkringslitteraturen och avser den kontext när problem uppstår om en försäkringstagare kan styra över resultatet över risken utan att försäkringsgivaren har möjlighet att påverka.²⁰⁹ Bergström & Samuelsson tydliggör det med följande citat:

*"...är man försäkrad är man kort sagt inte lika försiktig som utan försäkring."*²¹⁰

Avseende ett aktiebolag så är företagsledningar ständigt beroende av att ikläda sig en aura av kompetens och lojalitet, även efter att ha lämnat ett specifikt bolag för att kunna få nytt förtroende inom annan organisation.²¹¹ Därav kan riskerna för moral hazard minska eftersom företagsledningen genom att gå i stick i stäv med aktieägarnas vilja kan uppfattas som inkompetenta eller illojala.²¹²

Till följd av att ett visst beslut delegeras från huvudmannen, *principalen* till en person, *agenten*, så uppstår ovisshet på vilket sätt agenten kan använda sitt kunskapsövertag.²¹³ Om principalen, inom aktiebolagsrätten, vanligen aktieägaren, och agenten, vanligen styrelsen eller VD, båda är nyttomaximerade så finns det god grund att anta att agenten inte handlar i enlighet med principalens intressen.²¹⁴ Exempel på intresseskillnader kan vara hur en företagsledning är mer intresserad av att bygga ett starkt och synligt varumärke för sin egen karriärs skull än ett i alla avseenden vinstmaximerat företag.²¹⁵ Förhållandet ger upphov till agentkostnader.²¹⁶

---

²⁰⁷ Bergström & Samuelsson, 2012 s. 29.

²⁰⁸ Dahlman et al, s. 199.

²⁰⁹ Bergström & Samuelsson, 2012 s. 33.

²¹⁰ Bergström & Samuelsson, 2012 s. 33.

²¹¹ Dahlman et al, s. 200.

²¹² Dahlman et al, s. 200.

²¹³ Bergström & Samuelsson, 2012 s. 33.

²¹⁴ Bergström & Samuelsson, 2012 s. 33.

²¹⁵ Dahlman et al, s. 191.

²¹⁶ Bergström & Samuelsson, 2012 s. 34.

5.3 Agentkostnader

Ett företag kan beskrivas som ett nätverk av explicita, hierarkiska ordningar och implicita kontraktsförhållanden inom bolaget, inom varje sådant förhållande kan en agent-principalrelation uppstå.²¹⁷ Principalen kan vilja minska risken genom att försöka ingå ett kontrakt med agenten som reglerar alla möjliga situationer, kostnaderna för ett sådant kontrakt är i princip oändliga.²¹⁸ Bergström & Samuelsson understryker att det inte i normalfallet är önskvärt att detaljstyra agenten enligt ett specifikt handlingsmönster, istället är det en viss typ av kompetens som efterfrågas, en kompetens vilken kräver ett betydande handlingsutrymme.²¹⁹ För att styra agenten mot ett visst handlingsmönster kan principalen ge agenten incitament att handla enligt principalens norm alternativt lägga resurser på övervakning.²²⁰ Detta är exempel på agentkostnader sprungna ur problematiken beskriven ovan.²²¹

Torsten Sandström lyfter fram att svensk bolagskultur fokuserat på agentproblemen, med stora ledningsbonusar som följd.²²² Genom att införa trovärdiga, effektiva och indispositiva juridiska regler som motverkar opportunism så kan en ökad tillit uppnås.²²³ Ökade hinder för intern opportunism kan försvåra och fördyra marknadsaktiviteter externt.²²⁴ Därför måste dispositiva regler vara tillräckligt flexibla sett till aktörernas behov, annars kan reglerna öka transaktionskostnaderna.²²⁵

5.4 Transaktionskostnader

När doktrinen skriver om den rättsekonomiska tanken på effektivitet nämns oftast ekonomiforskaren Ronald Coases artikel *The theory of the firm* och hans teori om transaktionskostnader.²²⁶ Coase ställde sig frågan om varför organisationer existerar?²²⁷ Svaret på Coases fråga blev att om transaktionskostnaderna blir lägre inom ett företaget än om alla aktiviteter

---

²¹⁷ Samuelsson, 1997, s. 545.

²¹⁸ Bergström & Samuelsson, 2012 s. 35.

²¹⁹ Bergström & Samuelsson, 2012 s. 35.

²²⁰ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 36.

²²¹ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 36.

²²² Sandström, 2010, s. 26.

²²³ Dahlman et al, s. 201.

²²⁴ Dahlman et al, s. 201.

²²⁵ Dahlman et al, s. 201.

²²⁶ Coase, Ronald, 1937, *The Nature of the Firm*. 386–405. Se även vidare t.ex. Bergström & Samuelsson, 2012 s. 38 och Svernlöv, s. 101.

²²⁷ Samuelsson, 1997, s. 540.

sker mellan fristående juridiska enheter så kommer företag att organisera sig såsom en gemensam organisation.²²⁸

En vidare övergripande rättsekonomisk insikt sprungen ur Coase's teorier är att i en värld där alla agerar perfekt ekonomiskt rationellt så kommer inga transaktionskostnader att existera.²²⁹ Tanken om en transaktionskostnadsfri värld, som i praktiken är omöjlig att uppnå, bygger på att aktörer kommer att omförhandla rättigheter och skyldigheter så att den tillfaller den som värderar den högst.²³⁰ En rättsordning som ger en rättighet till den aktör som hade betalat mest för den i en perfekt balanserad värld är ur ett transaktionskostnadsperspektiv samhällsekonomiskt effektiv rättsordning.²³¹ Dahlman et al manar dock till försiktighet att basera lagstiftningen uteslutande Coase teoremet eftersom en bedömning av vem som kan tänkas betala mest för rättigheten alltid blir spekulativ.²³² Juridiska regler kan hjälpa till att sänka transaktionskostnaderna, vanligaste exemplen är inom obligationsrätts -och förmögenhetsrättsområdet men även bolagsrätten.²³³ Målet med sådan lagstiftning är att uppnå en simulering av en perfekt marknad, utan transaktionskostnader.²³⁴

5.5 Hur ABL skapar ekonomisk effektivitet

5.5.1 Perspektiv på obligatoriska och dispositiva regler i ABL

Även om juridiska regler kan hjälpa till att minska transaktionskostnader så kan det vara svårt att uppnå rent praktiskt.²³⁵ Ett exempel på en sådan problematik är hur dispositiva regler på obligationsrättens område kan ge upphov till nya transaktionskostnader när två parter inte är nöjda med regelns innebörd.²³⁶ Målet med dispositiva såväl som obligatoriska regler bör ur ett rättsekonomiskt hänseende vara att sänka transaktionskostnaderna för den aspekten de behandlar, något som sker eftersom parterna vet vad som gäller trots avsaknad av reglering i avtalet.²³⁷ Dispositiva regler kan därför inte vara utformade hur som helst för att sänka transaktionskostnader

---

²²⁸ Svernlöv, s. 101.

²²⁹ Dahlman et al, s. 103.

²³⁰ Dahlman et al, s. 103.

²³¹ Dahlman et al, s. 102ff.

²³² Dahlman et al, s. 104.

²³³ Dahlman et al, s. 91 och 104.

²³⁴ Dahlman et al, s. 91 och 104.

²³⁵ Dahlman et al, s. 91.

²³⁶ Dahlman et al, s. 93.

²³⁷ Dahlman et al, s. 93.

eftersom parterna kan tänkas inleda en förhandling om att ersätta regeln.²³⁸ För att undvika det här så måste regeln för det första vara tydlig och för det andra måste reglerna ge rättigheten till den part som hade upptagit rättigheterna vid förhandling.²³⁹ Aktiebolagsrätten kan påstås ha påverkats av strävan efter att sänka kostnaderna för samverkan.²⁴⁰ ABL innehåller många obligatoriska regler för hur firmatecknarna för aktiebolaget måste agera.²⁴¹ Bergström och Samuelsson ger lagstiftningens utformning en stor betydelse över hur väl den speglar hur människor faktiskt handlar i de beskrivna situationerna så kan delar av de intressekonflikterna mellan agenten och principalen minskas.²⁴² Ett exempel som Sverlöf lyfter fram är att det övergripande målet med ABL:s skadeståndsregler i 29 kap är att reglera sådana obligatoriska regler.²⁴³ ABL kan vara att anse såsom ett verktyg för att förmå aktiebolagets firmatecknare att handla så att de inte orsaker skada för bolaget.²⁴⁴ Olika informationsregler ger aktieägare möjlighet att utvärdera aktiebolagets ekonomi och upptäcka och undvika moral hazard problematik.²⁴⁵ Maktodelningsregler vilka reglerar behörighet att fatta olika beslut minskar även opportunism.²⁴⁶ Alternativt går bolagsrätten att se som ett standardavtal där lagstiftaren uppställer en rad dispositiva regler vilka passar olika intresseavvägningar och där parterna är fria att modifiera eller ersätta reglerna.²⁴⁷ En sådan lösning på aktiebolagsrätten kommer däremot att urholka skyddet för vissa grupper, Dahlman et als slutsats blir att en anpassning måste ske mellan marknadsincitament och legala skyddsmekanismer.²⁴⁸

5.5.2 Bolagsordningen som ett kontrakt

Det är idag vanligt bland rättsekonomer att beskriva aktiebolaget som ett nät av kontrakt, *nexus of contracts*.²⁴⁹ Poängen av att se aktiebolaget som ett nät av kontrakt är att framhåva fördelarna genom att transaktionskostnaderna minskar och de risker som uppstår genom att agentkostnaderna kan öka som en följd av att aktieägare, ledning och andra intressenter knyts till avtalet.²⁵⁰

---

²³⁸ Dahlman et al, s. 93.

²³⁹ Dahlman et al, s. 93.

²⁴⁰ Sandström, 2010, s. 25.

²⁴¹ Dahlman et al, s. 91.

²⁴² Bergström & Samuelsson, 2012, s. 38.

²⁴³ Svernlöv, s. 112.

²⁴⁴ Svernlöv, s. 112.

²⁴⁵ Dahlman et al, s. 93.

²⁴⁶ Dahlman et al, s. 200.

²⁴⁷ Dahlman et al, s. 201.

²⁴⁸ Dahlman et al, s. 200.

²⁴⁹ Sandström, 2010, s. 67 fotnot 1.

²⁵⁰ Sandström, 2010, s. 67 fotnot 1.

Torsten Sandström skriver att det kan vara lockande att jämföra bolagsordningen och ABL med andra kontraktsrelaterade områden där det återfinns en supplerande lagstiftning som gäller vid sidan om avtalet, såsom exempelvis bolagsavtalet och lag (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag.²⁵¹ Samtidigt poängterar Sandström att en sådan jämförelse endast fungerar i mycket grova drag.²⁵² Även Bergström och Samuelsson menar att analogin mot avtal är begränsad, bland annat genom den konstitutionella innebörden av bolagsordningen.²⁵³ ABL innehåller vidare betydligt fler indispositiva regler än för de avtalsbaserade bolaget, även aktieägarna mellan och i det fall en lydelse i bolagsordningen står i strid med obligatorisk regel i ABL så är lydelsen utan verkan.²⁵⁴ Dessutom krävs som huvudregel för en ändring av avtalet att samtliga avtalsparter godkänner ändringen. En ändring av bolagsordning sker enligt de majoritetskrav som är angivna i ABL eller i bolagsordningen.²⁵⁵

Ett ytterligare rättsekonomiskt perspektiv på bolagsordningen ger Dahlman et al som beskriver vikten av att undvika att utforma en bolagsordning och leda företaget så att externa intressenter ger företaget sämre villkor än om bolagsordningen var fördelaktigt utformad.²⁵⁶ När en jämförelse görs mellan aktiebolaget och avtalsbaserade bolag skriver Sandström att det i ett visst avseende kan vara pedagogiskt att se bolagsordningen som ett kontrakt mellan stiftarna och att det avtalet biträds av nytillträdde aktieägare.²⁵⁷ Att se aktiebolagets bolagsordning som ett avtal blir än mer haltande när perspektiven om aktiebolaget som kapitalassociation lyfts fram.²⁵⁸

5.5.3 Aktiebolaget som kapitalassociation

En viktig distinktion är den mellan personbolagsformer (enkla bolag, handelsbolag och kommanditbolag) och vadå????²⁵⁹ Förutom att personbolagsformerna är baserade på ett avtal och aktiebolaget på en författning,²⁶⁰ så är de personliga elementen hos delägarna betydligt mer framträdande i personbolagsformen.²⁶¹ I aktiebolagsformen är

---

²⁵¹ Sandström, 2010, s. 19.

²⁵² Sandström, 2010, s. 19.

²⁵³ Bergström och Samuelsson, 2012, 181.

²⁵⁴ Sandström, 2010, s. 19.

²⁵⁵ Bergström och Samuelsson, 2012, 181.

²⁵⁶ Dahlman et al, s. 200.

²⁵⁷ Sandström, 2010, s. 67.

²⁵⁸ Sandström, 2010, s. 67.

²⁵⁹ Bergström och Samuelsson, 2012, s. 49.

²⁶⁰ Sandström, 2010, s. 19.

²⁶¹ Bergström och Samuelsson, 2012, s. 49.

kapitalinsatserna centrala för huruvida en bolagsrättslig samverkan är för handen. Kapitalinsatserna kommer sekundärt i personbolagen.²⁶² Kommanditbolag kan dock bildas med aktiebolag som komplementär.²⁶³ Samtliga rättigheter är knutna till aktierna och Bergström och Samuelsson förenklar det till att aktiebolaget är en ”*förening av kapital, inte av personer*”.²⁶⁴ Aktiebolagets egenskap som kapitalassociation blir särskilt tydlig för publika aktiebolag där förvärvaren av en aktie köper ett innehav för någon form av ekonomisk avkastning.²⁶⁵ Ur ett perspektiv på agent-principal problematiken så försvinner åtminstone ett led i vissa fall för personbolagen, nämligen den där företagsledningen och ägarna är knuten till en och samma person.²⁶⁶ Ett sådant företag har flera begränsningar, exempelvis begränsad tillgång till riskkapital och möjlighet till ledning av företaget.²⁶⁷

I handelsbolaget så ökar både det monetära och humana kapitalet som å ena sidan ökar riskkapitalet och möjligheten till ledning och å andra sidan skapar ett behov av kontroll ägarna sinsemellan.²⁶⁸ Handelsbolaget ter sig särskilt lämpligt som bolagsform för verksamheter där humankapitalet står i centrum, såsom advokat, reklam och arkitektbyråer.²⁶⁹ Om kapitalintensiteten ökar blir behovet av att sprida riskerna större och aktiebolaget ter sig allt mer lämplig som associationsform.²⁷⁰ Samtidigt lyfter Bergström och Samuelsson frågan att det för ägarledda fåmansbolag, en i Sverige betydligt vanligare förekomst än publika aktiebolag, verkligen är realistiskt att ”*frånkänna*” aktieägarnas personliga förhållanden i alla avseenden till aktiebolagsrätten?²⁷¹ Enligt lagstiftaren ska aktieägarnas personliga förhållanden ej ges betydelse och även om exempelvis förekomsten av aktieägaravtal talar om något motsatt så ska det strikt menat inte påverka separationsprincipen.²⁷²

---

²⁶² Bergström och Samuelsson, 2012, s. 49.

²⁶³ Bergström och Samuelsson, 2012, s. 49.

²⁶⁴ Bergström och Samuelsson, 2012, s. 49.

²⁶⁵ Bergström och Samuelsson, 2012, s. 49.

²⁶⁶ Dahlman et al, s. 193.

²⁶⁷ Dahlman et al, s. 193.

²⁶⁸ Dahlman et al, s. 193.

²⁶⁹ Dahlman et al, s. 193.

²⁷⁰ Dahlman et al, s. 193.

²⁷¹ Bergström & Samuelsson, 2012, s. 50.

²⁷² Bergström & Samuelsson, 2012, s. 50.

5.6 Sammanfattande slutsats

Som det framgår ovan så är behovet av integration i ett bolag något som kan variera utifrån principalens preferenser, agentens grad av moral hazard, svårigheten att utforma kompletta kontrakt samt hur stora eller små transaktionskostnaderna är på marknaden för aktiviteterna nödvändiga aktiebolagets för verksamhetsföremål. Med andra ord borde ekonomisk effektivitet i en aktiebolagsrättslig organisation handla om balansen att å ena sidan sänka transaktionskostnader och å andra sidan undvika agentkostnader. Ett företag integrerar sig så länge de interna agentkostnaderna är lägre än de externa transaktionskostnaderna. Aktiebolagsrätten kan sägas reglera några avseenden för att försöka undvika agent och transaktionskostnaden. Bolagsordningen nämns i jämförelse med ett kontrakt mellan aktieägarna, även om jämförelsen inte rekommenderas i doktrinen. Slutligen är aktiebolaget att se såsom en kapitalassociation och inte en personassociation. Doktrinen framhäver dock fåmansaktiebolaget såsom mer utav en personassociation än ett aktiebolag med spritt ägande.

6 Analys

6.1 Inledande om analysen

Föreliggande analys kommer inleda med att utreda den första frågeställningen, som fokuserar på de genom ABL givna verktygen för aktieägare att påverka rätten att teckna firman enligt ABL. Därefter besvaras den andra frågeställning med motsvarande analys för aktieägaravtalet, med den skillnaden att den föregås av en diskussion om det överhuvudtaget går att påverka firmateckningsrätten. Slutligen förs en diskussion om den nuvarande regleringens anpassning till behoven hos fåmansaktiebolagen i anslutningen till avsnittet om de lege ferenda – där förslag på en alternativ reglering presenteras.

6.2 De lege lata – gällande rätt

6.2.1 Regler i ABL

Avseende firmateckning genom VD, så har styrelsen i ett aktiebolag en rättighet, men inte en skyldighet att utse en firmatecknare. Det är inget som stämmobeslut eller bolagsordning kan begränsa. Rolf Skog skriver däremot att det går att skriva in bestämmelser i bolagsordningen ifrån vilken personkrets VD:n ska utses, det vill säga internt inom styrelsen eller externt. Detta kan få effekten att aktieägare genom att välja styrelseledamöter kan välja vilket urval styrelsen kan välja VD ifrån och där genom indirekt påverka beslutet om VD trots att det ligger inom styrelsens exklusiva kompetens. Vidare så kan extern person också tillerkännas styrelsepost efter tillträddande av VD om möjligheten finns enligt bolagsordningen. Avseende den särskilda firmateckningsrätten kan aktieägare i bolagsordningen begränsa så att den ej kan meddelas till VD, vilket begränsar VD:n handlingsutrymme till den löpande förvaltningen.

Gränsen för den löpande förvaltningen är av mer flytande karaktär och rättsläget står sig för mig relativt oklart, eller kanske snarast oförutsägbar. Eftersom verksamheten sätter gränserna i någon mån avseende vad som kan ingå i den löpande förvaltningen så kan ett av aktieägarna tydligt definierat verksamhetsföremål sätta någon form av yttre gräns för vad den löpande förvaltningen kan inkludera. Merchant-fallet visar att trots att rättshandlingen som sådan hamnar inom verksamheten för aktiebolaget så kan ett ansevärt belopp tyda på att rättshandlingen går bortom den löpande förvaltningen. Omvänt om aktieägarna så önskar så bör ett vidare

verksamhetsföremål skapa en bredare behörighet för vad VD:n kan företa för rättshandlingar inom ramen för den löpande förvaltningen. Således kan aktieägarna påverka VD:s rätt att teckna firman i både minskande och ökande behörighetsriktning genom att reglera verksamhetsföremålet. Avseende förhållandet mot tredje man om behörighetsöverskridande åtgärder så är doktrinen inte helt enig. Åhman argumenterar för ett vanlighetsrekvisit där bedömningen ska ske utifrån aktuellt företags situation. Den vanligaste uppfattningen är dock en analogisk tolkning av fullmaktsläran och där blir sedvanan inom näringslivet eller för befattningen vägledande. En uppfattning jag också ansluter mig till. Det känns orimligt och oförutsägbart att tredje man skulle behöva göra en situationsanpassad bedömning om aktiebolagets storlek för att avgöra om en rättshandling ingången med VD blir giltig. Många mindre entreprenörsdrivna bolag är i så pass stark tillväxtfas att det i princip krävs att VD:n ständigt utökar omfånget på sitt externa rättshandlande. Med andra ord så säger inte den ekonomiska storleken på bolaget något. Ett aktiebolag kan på pappret vara ett mindre aktiebolag sett till intäkter, vinst, aktiekapital och kan fortfarande ha så pass starka personer eller företag i ryggen så att en bedömning om ett sådant vanlighetsrekvisit helt kommer att sakna ett stringent mönster för huruvida VD:n agerat innanför eller utanför den löpande förvaltningen enbart sett till aktiebolagets ekonomiska storlek.

Vidare om förhållandet mot tredje man är att huvudregeln säger att ondtröende tredje man inte kan göra avtal gällande om VD överskridit befogenhetsinskränkningar som följer av lag. Andersson et al skriver att ond tro från tredje man avseende instruktioner inte kan göras gällande mot bolaget. Exemplet här är styrelsebeslut avseende försäljning av fastighet till visst pris. Ondtröende tredje man kan dock binda aktiebolaget i två situationer vid befogenhetsöverskridande VD, det ena vid befogenhetsöverskridande till följd av verksamhetsföremålet eller föreskrift i bolagsordningen det andra är instruktioner från föreskrifter från överordnat organ. Således, aktieägare kan inte genom reglering i bolagsordningen eller anpassning av verksamhetsföremålet, påverka befogenhetsöverskridande VD i förhållande till tredje man i något avseende alls.

Eftersom VD:n är underordnad styrelsen så måste denna följa det överordnande organets anvisningar och riktlinjer enligt 8:29 ABL. Styrelsen är vidare underordnad stämman vilket gör att stämmobeslut vilket säger att styrelsen ska handha viss fråga, som normalt faller inom den löpande förvaltningen, så ska frågan skötas av styrelsen och inte VD:n. Aktieägarna får därmed en indirekt möjlighet att påverka den löpande förvaltningen genom tillsättande av VD.

ABL är självreglerande???? avseende vem som kan utses till VD genom några obligatoriska bestämmelser, exempelvis avseende bosättning. Bestämmelserna går därmed inte heller att påverka och lämnas därför därefter vidare i analysen.

Rolf Skog skriver att det i bolagsordningen går att ange att särskild person eller organisation ska utse styrelseledamöter. Det borde vara möjligt för en aktieägare som vill behålla en viss makt att föreskriva att organisation eller person som vederbörande kontrollerar ska utse styrelseledamöter. Frågan är hur vidsträckt en sådan delegering av styrelseposter går att göra. I teorin så ställer lydelsen i 8:8 ABL inget hinder för att bolagsordningen bestämmer att samtliga styrelseledamöter ska utses av en och samma person.

Externt mot tredje man är det endast kollektiv firmateckningsrätt som ger effekt för hur aktiebolagets firma tecknas, eftersom det är det enda som får registreras. Inskränkning går att göra i bolagsordningen om att särskild firmateckning inte får meddelas, då ska inte registrering göras av den särskilda firmateckningen. Eftersom den särskilda firmateckningen saknar en given befogenhet är det viktigt att specificera uppdraget, alternativt vara beräknande med vilken titel, eller ställning, som ges till personen. Titeln på en tjänst kan innebära en befogenhetsavgränsning i likhet med fullmaktsläran., Det bör därför vara relevant att se till att den särskilda firmatecknaren har en adekvat titel som motsvarar ledningens ambition om befogenhet. Jag ställer mig dock starkt frågande om en bestämmelse om att styrelsen måste meddela viss tjänstebeskrivning kan beslutas av aktieägarna på stämman eller införas i bolagsordningen. Något som gör att aktieägarnas möjlighet att påverka firmateckningsrätten avseende den särskilda firmatecknaren är ytterst begränsad till kollektiv firmateckningsrätt och den särskilda firmatecknarens vara eller icke vara.

Aktieägarna kan även i bolagsordningen ange att stämman väljer ordförande eller ta upp frågan på agendan på stämman. Ordförande har utslagsrösten i styrelsen vilket ger större påverkan i styrelsebeslut. Särskild framträdande blir detta för majoritetsaktieägare med innehav större än 50 % av rösterna som kan få större inflytande i bolaget och då alltid kan välja vem som ska bli ordförande. Av NJA 2005 s. 729 framgår det att i bolag med endast två styrelseledamöter så kommer ordförande kunna teckna aktiebolagets firma om reglerna om suppleanter är tagna till hänsyn. Jag anser därför att det finns stora möjligheter för en majoritetsaktieägare att få en direkt rätt att teckna firman om vederbörande ser till att bli vald till ordförande och att styrelsen endast utöver detta har en styrelseledamot.

Aktieägarna kan även föreskriva ett högre majoritetskrav eller till och med enhällighet i bolagsordningen för styrelsebeslut. Ett stort majoritetskrav kan vara bra om samtliga delägare samverkar i styrelsen och är aktiva i bolaget och aktieägarna vill undvika att beslut fattas i strid mot en betydande majoritet av aktieägarnas intressen. Vidare går det att manipulera maktförhållanden aktieägarna mellan genom att ha olika röststarka aktier. Något som måste införas i bolagsordningen. Det kan ge fåmansaktieägare som vill släppa in externt kapital, både humant och monetärt i bolaget möjligheten att fortfarande behålla kontroll.

Aktieägarna i fåmansbolag får genom rätten att få en ökad insyn i bolaget en bättre kunskapsbalans gentemot styrelsen. Något som bör minimera risken för *adverse selection* problematiker. Genom den ökade insynen kan aktieägarna kalla till en extra stämma för att avsätta en styrelse de inte är nöjda med. Jag ställer mig frågande till hur många fåmansaktiebolag som i realiteten använder sig av den här regeln rent formellt. Det kan antas att om samtliga aktieägare ingår i styrelsen så bör styrelsemöte och stämma rent informellt flyta samman i betydligt större utsträckning än vad som tycks vara menat enligt ABL.

Aktieägarna kan i bolagsordningen föreskriva, i skärpande riktning, om att både stämmobeslut och styrelsebeslut måste tas med högre majoritetskrav än det av ABL uppställda. En sådan inskränkning kan dock inte göras gällande gentemot tredje man. Stämmobeslut kan inte heller tvinga styrelse till att bemyndiga viss person till särskild firmatecknare. Däremot kan styrelsen i bolagsordningen förbjuda att särskild firmatecknare utses, något som dels förhindrar styrelsen att utse särskild firmatecknare och som bör förhindra registrering av särskild firmatecknare i aktiebolagsregistret.

Aktieägare kan endast mot tredje man göra gällande inskränkning, genom stämmobeslut eller lydelse i bolagsordningen om den särskilda firmateckningsrätten avseende kollektiv firmateckningsrätt, då det är det enda förhållandet som kan registreras. Dock bör andra förhållanden som inskränker firmateckningsrätten i bolagsordningen aktas av behörig myndighet vid registrering. Däremot har inte särskild firmatecknare gentemot ondtröende tredje man möjlighet att binda aktiebolaget.

Jag vill slutligen synliggöra problematiken som kan uppstå när stiftarna startar aktiebolaget för att det föreligger ett akut behov av att omgående kunna idka näringsverksamhet. I det fallet uppkommer frågan om hur aktiebolagets firma tecknas innan det registrerats enligt 2:4 ABL. Jag tror effekten för ett oregistrerat fåmansaktiebolag blir ett närmast handelsbolagsliknande ansvarsförhållande för delägarna. För den

privatperson som idkar näring å ett oregistrerat och helägt aktiebolags vägnar missar framförallt effekten av endast vara ansvarig för aktiebolagets kapital. Eftersom 2:26 gör aktieägaren ansvarig för rättshandlande mot tredje man blir den praktiska effekten om ansvar för rättshandlingen för personen till närmast den samma som om vederbörande agerat som enskild näringsidkare.²⁷³

6.2.2 Reglering i aktieägaravtal

Aktieägarna kan på avtalsrättslig väg rubba maktförhållandena genom att ange i aktieägaravtalet hur röstning ska ske på stämman. Att inte följa en sådan klausul bör vara förenligt med ett vite. Det finns således stora möjligheter för aktieägare att sinsemellan reglera vilka personer som antingen ska välja eller väljas till styrelsen.

I övrigt är det otvetydigt att majoriteten av doktrinen anser att aktieägaravtal saknar bolagsrättslig verkan. För mig ter sig utfallet från en kollision mellan avtalsrätten och aktiebolagsrätten som tämligen oklar. Dotevall menar att vid kollision med bolagsordningen så kan aktieägaravtalet endast få företräde om antalet ansluta aktieägare är tillräckligt många för att uppnå det majoritetskrav som krävs för bolagsordningsändring enligt ABL alternativt lydelse i bolagsordningen. Jag anser att det är rimligt såsom Lindskog resonerar om att aktieägaravtalet kan tänkas bli gällande för styrelseledamöter så länge det inte bryter mot förpliktelser gentemot bolaget och om en beslutsför del av styrelse är anslutna till ett aktieägaravtal. Jag motiverar det här genom ett resonemang kring balansen mellan bolagets bästa i förhållande till skiljandet mellan ägande och kontroll. Först och främst bör en styrelseledamot alltid utgå från bolagets bästa. Har dock aktieägarna uttryckligen avtalat om att en särskild styrning av bolaget som inte konkurrerar med bolagets bästa så bör aktieägaravtalet kunna vara vägledande för aktieägarnas vilja, i det fallet blir det onödigt att skilja helt mellan ägande och kontroll. Med andra ord, aktieägare bör se till så att samtliga aktieägarna, liksom en majoritet av styrelseledamöterna blir anslutna till aktieägaravtalet, för att se till så att aktieägaravtalet för företräde vid eventuellt kollision med ABL eller bolagsordningen.

Det här avsnittet är i stort en sammanfattning av vad Du skrivit tidigare, dock med vissa egna synpunkter insprängda här och där. Språket brister!

---

²⁷³ Här tar uppsatsförfattaren inte hänsyn till skatterättsliga begränsningar i vad som är möjligt att företa för giltiga rättshandlingar före registrering.

6.3 De lege ferenda

Den svenska aktiebolagslagstiftningen ställer upp flera obligatoriska lagrum för att minimera agentkostnaderna som uppstår när aktieägarna ger bort kontroll av bolaget till företagsledningen. Samtidigt, i jämförelse med vad den rättseconomiska doktrinen skriver om att dåligt utformande, dispositiva regler på obligationsrättens område kan ge upphov till nya transaktionskostnader när parterna måste förhandla om avvikelser eller förtydligande i avtal så kan förhandlingen om lydelse i aktieägaravtalet ge upphov till nya transaktionskostnader. Den stora förekomsten av aktieägaravtal talar enligt mig för en missanpassning mellan nuvarande aktiebolagen och behovet av att kunna anpassa regleringen av vissa frågor i fåmansaktiebolag.

I fåmansaktiebolag, där aktieägarna är aktiva, är det tydligt att humankapital spelar stor roll och att detta bör kunna speglas i maktbalansen aktiebolaget. Jag tror det föreligger ett behov för en ny bolagsform, mer anpassad till aktieägarna i fåmansaktiebolagens ägarstruktur. Eftersom att ett aktiebolag kan vara komplementär i ett kommanditbolag så kan aktieägarna redan skapa en avtalsbaserad företagsform, men där de är begränsat ansvariga för företagets skulder. Något som kan tyckas omständligt för att uppnå en avtalsbaserat förhållande mellan ägarna till bolaget.

Jag anser inte att det är rimligt att låta aktieägaravtalet få bolagsrättslig verkan för fåmansaktiebolag. Däremot borde det gå att reglera vem som har rätt att teckna firman för bolaget genom lydelse bolagsordningen för fåmansaktiebolagen. Eventuellt har lagstiftaren en tanke om att reglering i bolagsordningen är ineffektivt ur en samhällssynpunkt eftersom den då blir föremål för förhandling, kontroll och uppföljning. Samtidigt, så fyller aktieägaravtalet idag ett tomrum och en strävan efter att uppnå ett komplett kontrakt mellan aktieägarna. Uppenbarligen finns det därför en lucka sett till aktieägarnas behov och en bristande tillit till att lagstiftningen omfördelat rättigheterna till den part som betalar mest för den på en transaktionskostnadsöptimal marknad

Tredje mansskyddet behöver inte förändras om de avtalsrättsliga påföljderna vilka tidigare reglerades i aktieägaravtal blir aktiebolagsinterna. Ett alternativ för att kompensera för att aktieägaravtal som vill justera principen om aktiernas lika rösträtt vore tillåta att fåmansbolagen får införa aktier med och utan rösträtt, alternativt en återgång till äldre bestämmelser som tillät större skillnad i antalet röster per aktie. Jag anser vidare inte att aktiebolaget som kapitalassociation skulle förändras nämnvärt med särreglering för fåmansaktiebolag alternativt en ny bolagsform.

Eftersom publicitetsdirektivet ger tredje man stort skydd för rättshandlingar ingångna med VD och styrelse, kanske det kan påstås att lagstiftaren velat minska de externa transaktionskostnaderna med högre interna agentkostnader som följd. Frågan är om samma resonemang kan föras avseende fråga om firmateckningsrätt i frågan om ett visst beslut? I fråga om beslut som tillhör stämmans exklusiva kompetens bör ej insyn från aktieägare ge giltighet för ett sådant beslut fattat av en styrelse.

Avseende aktieägares insyn vid fattat styrelsebeslut så aktualiseras frågan om förhållandet till tredje man. Jag undrar om aktieägares insyn i beslut kan utöka tredje mans skydd för beslut företaget av styrelse eller VD på samma sätt som det minskar aktieägares rätt till skadeståndstalan? Ett exempel är om samtliga aktieägare kände till att styrelse eller VD ingick affärsuppställning om å ena sidan, sett till aktiebolagets storlek, giltigt affärsbeslut men å andra sidan verksamhetsföremålsstridigt beslut med tredje man. Utökas tredje mans möjligheter att hävda giltighet trots att aktiebolagets företrädare uppenbarligen handlade utanför verksamhetsföremålets gränser? Rimligen bör det endast få en betydelse om tredje mans vetskap om att aktieägaren blivit informerad om rättshandlingen bidragit till att tredje man rättshandlar med firmatecknare i god tro.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1992/93:68 om ändring i aktiebolagslagen m.m.

Prop. 1993/94:196 Ändringar i aktiebolagslagen (1975:1385) m.m.

Prop. 1997/98:99 Aktiebolagets organisation.

Litteratur

Andersson, Jan, *Om lagstiftningstekniken kring behörighets- och befogenhetsöverskridanden i ABL särskilt om särskilda firmatecknare*, Stockholm: Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet, 2001/02 häfte 4, s.761-772. 2001.

Andersson, Sten; Johansson, Svante; Skog, Rolf; *Aktiebolagslagen – en kommentar*, del I, Stockholm: Norstedts Juridik, 2010.

Adlercreutz, Axel; Gorton, Lars, *Avtalsrätt I*, 13:e uppl., Lund: Juristförlaget i Lund, 2011.

Arvidsson, Niklas, *Aktieägaravtal*, Stockholm: Thomson Reuters Professional AB, 2010.

Arvidsson, Niklas, *Ny Juridik 4:10 s 42 Aktieägaravtalet och dess rättsverkningar*, 2010.

Bernitz, Ulf; Heuman, Lars; Leijonhufvud, Madeleine; Seipel, Peter, Warnling-Nerep, Wiweka, Vogel, Hans-Heinrich, *Finna rätt – juristens källmaterial och arbetsmetoder*, 10:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2008.

Bergström, Claes; Samuelsson, Per; *Aktiebolagets grundproblem*, 3:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2009.

Bergström, Claes; Samuelsson, Per; *Aktiebolagets grundproblem*, 4:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2012.

Coase, Ronald, *The Nature of the Firm*. *Economica* Blackwell Publishing 4 (16): 386–405.

- Dahlman, C; Glader, M; Reidhav, D, *Rättsekonomi – En introduktion*, Lund: Studentlitteratur, 2004.
- Dotevall, Rolf, *Samarbeta i bolag*, 2:a uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2008.
- Dotevall, Rolf, *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, 2:a uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2009.
- Hermström, Carl, *Bolagens rättsliga ställning*, 9:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2010.
- Johansson, Svante, *Svensk associationsrätt i huvuddrag*, 10:e omarbetade uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2011.
- Kansmark, Jan; Roos, Car Martin, *Akteägaravtal*, 2:a uppl. Stockholm: Norstedts Juridik, 1994.
- Lehrberg, Bert, *I aktiebolagens skymningsland*, Uppsala: Iustus Förlag, 1990.
- Lindskog, Stefan, *Lagen om handelsbolag och enkla bolag*, Stockholm: Norstedts Juridik, 2010.
- Lindskog, Stefan, *Akteägaravtal – kommentarer med anledning av en avhandling*, Uppsala: Svensk juristtidning (SvJT), s. 265, 2011.
- Nerep, Erik; Samuelsson Per, *Karnovs djupa kommentarer till ABL*, Karnov Group Sweden AB, webbaserad version.
- Peczenik, Aleksander, *Juridikens allmänna läror*, Uppsala: Svensk juristtidning (SvJT), s. 249, 2005.
- Peczenik, Aleksander, *Vad är rätt? Om demokrati, rättsäkerhet, etik och juridisk argumentation*, Stockholm: Norstedts Juridik, 1995.
- Ramberg, Christina; Ramberg, Richard, *Akteägaravtal i praktiken*, Stockholm: Norstedts Juridik, 2011.
- Sandström, Torsten: *Handelsbolag och enkla bolag*, 5:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2006.
- Sandström, Torsten: *Svensk aktiebolagsrätt*, 3:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2010.

Sandström, Torsten: *Publicitet om bolagsbeslut*, Stockholm: Norstedts Juridik, 2009.

Sandström, T, *Problemet med den särskilda firmatecknarens "haltande" befogenhet*, Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet, 2002/03 häfte 1, s.97-115

Samuelsson, Per, *Om rättsekonominns uppkomst och inverkan på den aktiebolagsrättsliga forskningen*, Uppsala: Svensk juristtidning (SvJT), s. 528, 1997.

Samuelsson Per, *Karnovs kommentarer till ABL*, Karnov Group Sweden AB.

Skog, Rolf, *Rodhes Aktiebolagsrätt*, 21:e uppl., Stockholm: Norstedts Juridik, 2006.

Sund, Lars-Göran; *Skydd av ägarpositioner i familjeägda små och medelstora aktiebolag*, Uppsala: Iustus Förlag, 2008.

Åhman, Ola, *Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten*, Uppsala: Iustus Förlag, 1997.

Rättsfallsförteckning

RÅ 1950 s. 39.

NJA 1958 s. 186.

NJA 1968 s. 375.

NJA 1983 s. 229.

NJA 1994 s. 664.

NJA 1995 s. 437.

NJA 2005 s. 729.

NJA 2012 s. 328.

7 Bilaga A

Nedan följer en matris över var det går att reglera särskilda firmateckningsrätt i ett fåmansaktiebolag, antingen genom reglering i ABL eller aktieägaravtal.

Önskad styrningseffekt	Reglering i ABL	Effekt mot tredje man	Ekonomisk kostnad
VD får ej vara särskild firmatecknare	Reglera i bolagsordningen	Särskild firmateckningsrätt kan inte registreras. Sker registrering så kan godtroende tredje man binda bolaget.	Flexibiliteten för styrelsen minskar något, vilket kan öka de externa transaktionskostnaderna då representation måste ske av behörig styrelse. Minskar agentkostnaderna då VD:ns behörighet minskar.
Kollektiv firmateckningsrätt	Reglera i bolagsordningen / alternativt att styrelsen meddelar via stämmobeslut	Två eller fler personer måste tillsammans täcka firman, tredje man kan inte vara i god tro om registrering sker.	Minskar agentkostnaderna. Ökar de externa transaktionskostnaderna.
Begränsa befogenhet för särskild firmateckning	Reglera i bolagsordningen / alternativt att styrelsen meddelar via stämmobeslut	Endast kollektiv firmateckning kan registreras. Ingen effekt mot godtroende tredje man.	Bör minska agentkostnaderna då det står klart hur den särskilda firmatecknaren bör agera och att denne ej vill riskera att bryta mot befogenhetsbegränsningen.
Högre majoritetskrav för styrelsebeslut	Lydelse i bolagsordningen	Ingen verkan mot godtroende tredje man. Beslut tagit av behörig styrelse enligt ABL giltigt mot tredje man.	Ökar externa transaktionskostnader då den interna byråkratin ökar. Fler måste vara överens.
Högre majoritetskrav för stämmobeslut	Reglera i bolagsordningen	Tredje man i god tro fortfarande skyddad.	Ökar transaktionskostnaderna mellan aktieägarna då de måste vara överens i större utsträckning.
Utse ordförande på stämma	Stämmobeslut eller reglering i bolagsordning	N/A	Minskar agentkostnaderna då aktieägarna kan utse ordförande själva.
Önskad styrningseffekt	Reglering i aktieägaravtal	Effekt mot tredje man	Ekonomisk kostnad
Aktieägare förpliktade att rösta på stämman enligt specifik vis.	Skriv in klausul om hur röstning ska ske, med vite om det ej följs.	Aktieägaravtalet har ingen bolagsrättslig verkan. Vald styrelse är behörig att företräda aktiebolaget.	Initial hög transaktionskostnad för förhandling av aktieägaravtalet, sedan mindre transaktionskostnader.
Särskild person ska vara VD/Ordförande	Behörig majoritet av styrelseledamöterna bör bara vara parter i	Aktieägaravtalet har ingen bolagsrättslig verkan. Utsedd VD	Initial hög transaktionskostnad för förhandling av aktieägaravtalet. Sänkta

	avtalet. Vite om det ej följs.	är behörig att företräda aktiebolaget inom den löpande förvaltningen.	agentkostnader som kontraktet efterlevs.
Särskild person ska vara särskild firmatecknare	Behörig majoritet av styrelseledamöterna bör bar vara parter i avtalet. Vite om det ej följs.	Aktieägaravtalet har ingen bolagsrättslig verkan. Utsedd firmatecknare är behörig att företräda aktiebolaget sin befogenhet.	Initial hög transaktionskostnad för förhandling av aktieägaravtalet. Sänkta agentkostnader som kontraktet efterlevs.

